

Grade- A
NAAC III CYCLE Re-Accredited

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
भाषा अभ्यास प्रशाळा व संशोधन केंद्र

मराठी विभाग

पुनर्रचित अभ्यासक्रम

एम्. ए. मराठी

C. B. C. S.

सत्र एक व दोन

(जुलै २०१९ पासून लागू)

सत्र तीन व चार

(जुलै २०२० पासून लागू)

अभ्यासक्रमाबाबत महत्त्वाचे मुद्दे खालीलप्रमाणे आहेत.

- सदर अभ्यासक्रम तीन वर्षांसाठी असेल.
- एम. ए. भाग १ (सत्र १ व २) साठी जुलै २०१९ पासून आणि एम. ए. भाग २ (सत्र ३ व ४) साठी जुलै २०२० पासून सदर अभ्यासक्रम लागू करण्यात येईल.
- प्रत्येक सत्रात एकूण चार अभ्यासपत्रिका विद्यार्थ्यांनी अभ्यासणे आवश्यक आहे. त्यांपैकी पहिल्या तीन अभ्यासपत्रिका अनिवार्य आहेत. अन्य तीन ऐच्छिक अभ्यासपत्रिकांपैकी कोणत्याही एका अभ्यासपत्रिकेची निवड विद्यार्थ्यांने करावयाची आहे. दोन वा तीन ऐच्छिक अभ्यासपत्रिकांसाठी विद्यार्थी उपलब्ध झाल्यास (प्रत्येकी किमान पाच विद्यार्थी) दोन्ही वा तिन्ही अभ्यासपत्रिकांचे अध्यापन केले जाईल.
- नवीन सी. बी. सी. एस. पध्दतीनुसार विद्यापीठाने निश्चित केलेल्या ऑडीट कोर्सच्या अभ्यासपत्रिकांपैकी कोणतीही एक अभ्यासपत्रिका प्रत्येक सत्रामध्ये विद्यार्थ्यांने अभ्यासणे अनिवार्य आहे.
- ऑडीट कोर्स वगळता अन्य सर्व अभ्यासपत्रिकांची साठ गुणांची विद्यापीठ परीक्षा होईल. चाळीस गुण अंतर्गत मूल्यमापनासाठी असतील.
- अंतर्गत परीक्षेच्या चाळीस गुणांची विभागणी खालीलप्रमाणे असेल.

अंतर्गत परीक्षा	घटक चाचणी	२० गुण
	सादरीकरण (सेमिनार)	१५ गुण
	वर्गातील उपस्थिती व वर्तन	०५ गुण
	एकूण	४० गुण

- विद्यापीठ परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप खालीलप्रमाणे असेल.

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १	दीर्घोत्तरी प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (पाचपैकी तीन)	४५
प्रश्न क्र. २	टिपा लिहा. (चारपैकी दोन)	१५
	एकूण	६० गुण

- आधुनिक माध्यमांसाठी लेखन, व्याकरण, कार्यालयीन कामकाज व पत्रव्यवहार या अभ्यासपत्रिकांच्या विद्यापीठ परीक्षेसाठी प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप खालीलप्रमाणे असेल.

प्रश्न क्र.	प्रश्नांचे स्वरूप	गुण
प्रश्न क्र. १	सविस्तर उत्तरे लिहा. (आठपैकी सहा)	६०

- सत्र एक व दोन मधील ऑडीट कोर्सच्या अभ्यासपत्रिकांची शंभर गुणांची अंतर्गत परीक्षा (प्रात्यक्षिक स्वरूपात) होईल. तर सत्र तीन व चार मधील 'मराठी'सह अन्य विषयांच्या ऑडीट कोर्सच्या अभ्यासपत्रिकांची शंभर गुणांची अंतर्गत परीक्षा (लेखी स्वरूपात) होईल. सदर परीक्षेचे स्वरूप आणि प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप त्या त्या अभ्यासपत्रिकेनुसार संबंधित विषयशिक्षक निश्चित करेल. ऑडीट कोर्सच्या अंतर्गत परीक्षेत प्राप्त गुण विद्यार्थ्यांच्या एम. ए. पदवीच्या एकूण गुणांमध्ये धरले जाणार नाहीत.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
भाषा अभ्यास प्रशाळा व संशोधन केंद्र
मराठी विभाग
एम्. ए. मराठी
(सी. बी. सी. एस.)
जुलै २०१९ पासून लागू

सत्र एक

अभ्यासपत्रिका क्रमांक	अभ्यासपत्रिका प्रकार	अभ्यासपत्रिकेचे शीर्षक	परीक्षेच्या गुणांची विभागणी						श्रेयांक
			अंतर्गत परीक्षा		विद्यापीठ परीक्षा		एकूण		
			TH	PR	TH	PR	TH	PR	
MAR 101	Core	मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (प्रारंभ ते सन १८१८)	40	--	60	--	100	--	04
MAR 102	Core	साहित्य समीक्षा: स्वरूप, पध्दती व वाटचाल	40	--	60	--	100	--	04
MAR 103	Core	दलित साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
MAR 104	Skill Based / Elective	A) आधुनिक माध्यमांसाठी लेखन	40	--	60	--	100	--	04
		B) बोली: स्वरूप व अभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
		C) वैचारिक साहित्य	40	--	60	--	100	--	04
AC 101	Audit Course	Practicing Cleanliness	--	100	--	--	--	100	02

सत्र दोन

अभ्यासपत्रिका क्रमांक	अभ्यासपत्रिका प्रकार	अभ्यासपत्रिकेचे शीर्षक	परीक्षेच्या गुणांची विभागणी						श्रेयांक
			अंतर्गत परीक्षा		विद्यापीठ परीक्षा		एकूण		
			TH	PR	TH	PR	TH	PR	
MAR 201	Core	मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (सन १८१८ ते १९६०)	40	--	60	--	100	--	04
MAR 202	Core	वर्णनात्मक भाषाविज्ञान	40	--	60	--	100	--	04
MAR 203	Core	ग्रामीण साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
MAR 204	Skill Based / Elective	A) मराठी व्याकरण	40	--	60	--	100	--	04
		B) भाषांतरप्रक्रिया: सिध्दांत व उपयोजन	40	--	60	--	100	--	04
		C) विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराचा अभ्यास - नाटक	40	--	60	--	100	--	04
AC 201	Audit Course	Choose one out of four (Personality & Cultural Development Related)	--	100	--	--	--	100	02
		A) Soft Skills							
		B) Practicing Sports Activities							
		C) Practicing Yoga							
		D) Introduction to Indian Music							

सत्र तीन

अभ्यासपत्रिका क्रमांक	अभ्यासपत्रिका प्रकार	अभ्यासपत्रिकेचे शीर्षक	परीक्षेच्या गुणांची विभागणी						श्रेयांक
			अंतर्गत परीक्षा		विद्यापीठ परीक्षा		एकूण		
			TH	PR	TH	PR	TH	PR	
MAR 301	Core	विशिष्ट साहित्यकृतीचा अभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
MAR 302	Core	संशोधन पध्दती	40	--	60	--	100	--	04
MAR 303	Core	स्त्रीवादी साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
MAR 304	Skill Based / Elective	A) लोकप्रयोज्य कलांचा अभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
		B) कथा: लेखन व सादरीकरण	40	--	60	--	100	--	04
		C) तौलनिक साहित्याभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
AC 301	Audit Course	Choose one out of four (Technology + Value added course)	100	--	--	--	100	--	02
		A) Computer Skills							
		B) Cyber Security							
		C) लेखनविषयक नियम व मुद्रितशोधन							
		D) निबंधलेखन							

सत्र चार

अभ्यासपत्रिका क्रमांक	अभ्यासपत्रिका प्रकार	अभ्यासपत्रिकेचे शीर्षक	परीक्षेच्या गुणांची विभागणी						श्रेयांक
			अंतर्गत परीक्षा		विद्यापीठ परीक्षा		एकूण		
			TH	PR	TH	PR	TH	PR	
MAR 401	Core	विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराचा अभ्यास: कविता	40	--	60	--	100	--	04
MAR 402	Core	संशोधन प्रकल्प	--	40	--	60	--	100	04
MAR 403	Core	लोकसाहित्य व खानदेशी लोकसाहित्य	40	--	60	--	100	--	04
MAR 404	Skill Based / Elective	A) कार्यालयीन लेखन व पत्रव्यवहार	40	--	60	--	100	--	04
		B) निवडक निबंधवाङ्मयाचा अभ्यास	40	--	60	--	100	--	04
		C) मराठी साहित्य आणि चित्रपट	40	--	60	--	100	--	04
AC 401	Audit Course	Choose one out of four (Technology + Value added course)	100	--	--	--	100	--	02
		A) Human Rights							
		B) Current Affairs							
		C) भाषण कौशल्य (वक्तृत्व, वादविवाद व सूत्रसंचालन कौशल्य)							
		D) ग्रंथ परिचय व परीक्षण							

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
भाषा अभ्यास प्रशाळा व संशोधन केंद्र
मराठी विभाग
एम्. ए. मराठी
(सी. बी. सी. एस.)
जुलै २०१९ पासून लागू

Programme Specific Objectives

१. मराठी भाषा व वाङ्मय यांच्याशी संबंधित मूलभूत विषयांचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना देणे.
२. विद्यार्थ्यांची वाङ्मयविषयक चिकित्सक दृष्टी विकसित करणे.
३. विद्यार्थ्यांच्या सर्जनशील लेखनाला प्रोत्साहन देणे आणि त्यांची वाङ्मयीन संशोधनदृष्टी प्रगल्भ करणे.
४. भाषिक कौशल्यांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्व विकसनासाठी प्रयत्नशील राहणे.
५. भाषिक कौशल्ये व वाङ्मयीन दृष्टी यांच्या माध्यमातून प्राप्त होणाऱ्या रोजगाराच्या संधींचा परिचय करून देणे.

Programme Specific Outcome

सदर अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर पदवी प्राप्त करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी अवगत होतील.

१. वाङ्मयाचा इतिहास, भाषाविज्ञान, व्याकरण, समीक्षा, वाङ्मयप्रवाह, वाङ्मयप्रकार, साहित्यकृतींचा अभ्यास या मराठी भाषा व वाङ्मय यांच्याशी संबंधित मूलभूत विषयांचे ज्ञान प्राप्त होईल.
२. वाङ्मयाचे सूक्ष्म आकलन आणि वाङ्मयसंबंधी चिकित्सक भान त्यांच्यामध्ये रूजेल.
३. विविध अंगांनी भाषा व साहित्य समजून घेतल्यानंतर सर्जनशील लेखनाची प्रेरणा निर्माण होईल.
४. आधुनिक माध्यमांसाठी लेखन, भाषांतरप्रक्रिया: सिध्दांत आणि उपयोजन, कथा: लेखन व सादरीकरण, लेखनविषयक नियम व मुद्रितशोधन, निबंधलेखन, कार्यालयीन कामकाज व पत्रव्यवहार, भाषण कौशल्य, ग्रंथ: परिचय व परीक्षण अशा अभ्यासपत्रिकांच्या माध्यमातून भाषिक कौशल्यांचे विकसन होईल आणि रोजगाराच्या संधींचे मार्ग खुले होतील.
५. संशोधन पध्दतीचे आकलन होऊन प्रत्यक्ष वाङ्मयीन संशोधनातील पध्दतीचे उपयोजन करण्यास शिकतील.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
भाषा अभ्यास प्रशाळा व संशोधन केंद्र
मराठी विभाग
एम्. ए. मराठी
(सी. बी. सी. एस.)
जुलै २०१९ पासून लागू
सत्र एक

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका -

एमएआर १०१ - मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (प्रारंभ ते सन १८१८)

एमएआर १०२ - साहित्य समीक्षा: स्वरूप, पध्दती व वाटचाल

एमएआर १०३ - दलित साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका -

एमएआर १०४ (अ) - आधुनिक माध्यमांसाठी लेखन

एमएआर १०४ (ब) - बोली: स्वरूप आणि अभ्यास

एमएआर १०४ (क) - वैचारिक साहित्य

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१

एमएआर १०१ - मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (प्रारंभ ते सन १८१८)

उद्दिष्टे (Objectives):

१. मराठी वाङ्मयाचा प्रारंभ कसा झाला याबाबत जाणून घेणे.
२. सन १८१८ पूर्वीच्या राजकीय, सामाजिक व सांस्कृतिक परिस्थितीचे मराठी वाङ्मयनिर्मितीशी असणारे संबंध लक्षात घेणे.
३. विविध संप्रदायांच्या वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप व त्यांची वैशिष्ट्ये लक्षात घेणे.
४. पंत, तंत काव्य आणि बखरवाङ्मय यांचे स्वरूप व त्यांची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.

घटक १: मराठी वाङ्मयाची पूर्वपीठिका

- १.१ आरंभीचे ग्रंथ
- १.२ शिलालेख
- १.३ ताम्रपट

घटक २: वाङ्मयनिर्मितीची पार्श्वभूमी

- २.१ या कालखंडातील राजकीय परिस्थिती
- २.२ या कालखंडातील सामाजिक परिस्थिती
- २.३ या कालखंडातील सांस्कृतिक परिस्थिती

घटक ३: धर्मसंप्रदाय आणि मराठी वाङ्मय

- ३.१ वारकरी संप्रदाय वाङ्मय (ज्ञानेश्वर, नामदेव, तुकाराम, एकनाथ)
- ३.२ महानुभाव संप्रदायाचे वाङ्मय (लीळाचरित्र, गोविंदप्रभूचरित्र, स्मृतिस्थळ, सातीग्रंथ, धवळे)
- ३.३ अन्य संप्रदायांचे वाङ्मय (नाथ, दत्त, समर्थ, सूफी, वीरशैव या संप्रदायातील प्रमुख ग्रंथ व ग्रंथकार)

घटक ४: पंत, तंत काव्य आणि बखरवाङ्मय

- ४.१ पंडिती काव्य (वामन पंडीत, रघुनाथ पंडीत, श्रीधर, मोरोपंत)
- ४.२ बखर वाङ्मय (शिवाजी महाराजांवरील बखरी, भाऊसाहेबांची बखर, पानिपतची बखर)
- ४.३ शाहिरी काव्य (रामजोशी, होनाजीबाळा, अनंतफंदी, परशाराम, सगनभाऊ)

संदर्भग्रंथ -

१. महाराष्ट्र सारस्वत - खंड १, २ - वि. ल. भावे, शं. गो. तुळपुळे
२. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग १ ते ७ - अ. ना. देशपांडे
३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - भाग १ ते ३ - महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
४. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप - ह. श्री. शेणोलीकर
५. पाच भक्ति संप्रदाय - र. रा. गोसावी
६. मराठी साहित्य, इतिहास आणि संस्कृती - वसंत आबाजी डहाके
७. मध्ययुगीन मराठी साहित्य : एक पुनर्विचार - श्री. रं. कुलकर्णी
८. संत, पंत आणि तंत - श्री. म. माटे

९. प्राचीन मराठी कविपंचक - द. सी. पंगू
१०. मराठी साहित्याचे आदिबंध - उषा देशमुख
११. मराठी आख्यान कविता - गं. बा. ग्रामोपाध्ये
१२. धर्मसंप्रदाय आणि मराठी वाङ्मय - र. बा. मंचरकर
१३. महाराष्ट्रातील पाच संप्रदाय- पं. रा. मोकाशी
१४. नाथ संप्रदाय - म. रा. जोशी
१५. महानुभाव पंथ आणि त्याचे वाङ्मय - शं. गो. तुळपुळे
१६. संत वाङ्मयाची सामाजिक फलश्रुती - गं. बा. सरदार
१७. वारकरी संप्रदाय : उदय आणि विकास - भा. पं. बहिरट आणि अन्य
१८. संत कवयित्री - इंदुमती शेवडे
१९. मराठी वीरशैव साहित्य - सुधाकर मोगलेवार
२०. मुसलमानांची जुनी मराठी कविता - अ. का. प्रियोळकर
२१. मुसलमान मराठी संतकवी - रा. चिं. ढेरे
२२. पंडित कवी - के. ना. वाटवे
२३. बखर वाङ्मय: उद्गम आणि विकास - बापूजी संकपाळ
२४. मराठी बखर गाद्य - संपा. गं. बा. ग्रामोपाध्ये
२५. मन्हाटी लावणी - म. वा. धोंड
२६. मराठी शिलालेख - शं. गो. तुळपुळे
२७. अर्वाचीन मराठी गद्याची उत्क्रांती - कृ. भि. कुलकर्णी
२८. प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - ल. रा. नशिराबादकर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. मराठी वाङ्मयाच्या प्रारंभाविषयी आकलन होईल.
२. सन १८१८ पूर्वीच्या राजकीय, सामाजिक व सांस्कृतिक परिस्थितीचे मराठी वाङ्मयनिर्मितीशी असणारे संबंध लक्षात येतील.
३. विविध संप्रदायांच्या वाङ्मयनिर्मितीचे स्वरूप व त्यांची वैशिष्ट्ये जाणून घेता येतील.
४. पंत, संत काव्य आणि बखरवाङ्मय यांचे स्वरूप व त्यांची वैशिष्ट्ये जाणून घेता येतील.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२

एमएआर १०२ साहित्य समीक्षा: स्वरूप, पध्दती व वाटचाल

उद्दिष्टे (Objectives):

१. साहित्य समीक्षा ही संकल्पना जाणून घेऊन तिच्या प्रक्रियेचे आकलन करून घेणे.
२. साहित्यसमीक्षेच्या काही प्रमुख पध्दतींचा परिचय करून घेणे.
३. निवडक समीक्षापध्दतींचे उपयोजन करण्यास शिकणे.
४. मराठी समीक्षेची वाटचाल ठळक टप्प्यांच्या आधारे जाणून घेणे.

घटक १: समीक्षा: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ समीक्षा म्हणजे काय ?
- १.२ समीक्षेची उद्दिष्टे व कार्य
- १.३ समीक्षेची प्रक्रिया
- १.४ उत्तम समीक्षेचे विशेष
- १.५ सैध्दांतिक व उपयोजित समीक्षा

घटक २: समीक्षापध्दती: स्वरूप व वैशिष्ट्ये

- २.१ आस्वादक समीक्षापध्दती
- २.२ मानसशास्त्रीय समीक्षापध्दती
- २.३ समाजशास्त्रीय समीक्षापध्दती
- २.४ रूपवादी समीक्षापध्दती

घटक ३: समीक्षापध्दती: उपयोजन

- ३.१ समाजशास्त्रीय समीक्षापध्दतीने 'उचल्या' (लक्ष्मण गायकवाड) या आत्मकथनाची समीक्षा
- ३.२ मानसशास्त्रीय समीक्षापध्दतीने 'बॅरिस्टर' (जयवंत दळवी) या नाटकाची समीक्षा

घटक ४: मराठी समीक्षेची वाटचाल

- ४.१ कलावादी समीक्षा
- ४.२ जीवनवादी समीक्षा
- ४.३ साठोत्तरी समीक्षा

संदर्भग्रंथ -

१. समीक्षेची नवी रूपे - गंगाधर पाटील
२. समीक्षा मीमांसा - गंगाधर पाटील
३. टीकाविवेक - श्री. के. क्षीरसागर
४. वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोश - संपा. प्रभा गणोरकर व इतर
५. वाङ्मयीन संज्ञाकोश - संपा. विजया राजाध्यक्ष
६. साहित्य समीक्षा: स्वरूप आणि विकास - ना. रा. गोडबोले, गं. ना. जोगळेकर
७. साहित्यातील विचारधारा - के. रं. शिरवाडकर
८. नवसमीक्षा: काही विचारप्रवाह - संपा. गो. म. कुलकर्णी

९. मानसशास्त्रीय समीक्षा - अ. वा. कुलकर्णी
१०. मराठी समीक्षेची वाटचाल - गो. म. कुलकर्णी
११. वाङ्मयीन टीका - रा. शं. वाळिंबे
१२. टीका आणि टीकाकार - वा. भा. पाठक
१३. साहित्यशास्त्र : स्वरूप आणि समीक्षा - वसंत पाटणकर
१४. समीक्षेतील नव्या संकल्पना - संपा. मनोहर जाधव
१५. समीक्षा पध्दती : सिध्दांत आणि उपयोजन - रवींद्र ठाकूर, नंदकुमार मोरे
१६. आदिबंधात्मक समीक्षा - म. सु. पाटील
१७. आधुनिक साहित्य स्वरूप आणि समस्या - डॉ. म. सु. पगारे
१८. आधुनिक साहित्य सिध्दांत - मिलिंद मालशे, अशोक जोशी
१९. मराठी समीक्षेची सद्यःस्थिती - वसंत आबाजी डहाके
२०. विसाव्या शतकातील मराठी समीक्षा - विलास खोले
२१. साहित्यवेध - के. र. शिरवाडकर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. साहित्य समीक्षा ही संकल्पना जाणून घेऊन तिच्या प्रक्रियेचे आकलन होईल.
२. साहित्य समीक्षेच्या काही प्रमुख पध्दतींचा परिचय होईल.
३. निवडक समीक्षापध्दतींचे उपयोजन करण्यास शिकतील.
४. मराठी समीक्षेची वाटचाल ठळक टप्प्यांच्या आधारे जाणून घेतील.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

एमएआर १०३ दलित साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. दलित साहित्याची संकल्पना, त्याचे स्वरूप, आणि दलित साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणा यांचे आकलन करून घेणे.
२. दलित जाणिवांची स्वरूपवैशिष्ट्ये समजावून घेणे.
३. दलित साहित्यातील आत्मकथने, कविता, कथा, नाटक व वैचारिक वाङ्मय या प्रकारांतील लेखनाची स्वरूपवैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
४. दलित साहित्यातील आत्मकथने, कविता, कथा, नाटक व वैचारिक वाङ्मय या प्रकारांतील लेखनाच्या वाटचालीचा परामर्श घेणे.

घटक १: दलित साहित्य: व्याख्या, प्रेरणा व स्वरूप

- १.१ दलित साहित्याच्या व्याख्या
- १.२ दलित जाणिवा
- १.३ दलित साहित्याच्या प्रेरणा

घटक २: दलित आत्मकथने

- २.१ दलित आत्मकथने: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- २.२ दलित आत्मकथनाची वाटचाल

घटक ३: दलित कविता

- ३.१ दलित कविता: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ३.२ दलित कवितेची वाटचाल

घटक ४: दलित कथा

- ४.१ दलित कथा: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ४.२ दलित कथेची वाटचाल

घटक ५: दलित नाटक

- ५.१ दलित नाटक: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ५.२ दलित नाटकाची वाटचाल

घटक ६: दलित वैचारिक वाङ्मय

- ६.१ दलित वैचारिक वाङ्मय: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ६.२ दलित वैचारिक वाङ्मयाची वाटचाल

संदर्भग्रंथ -

१. दलित साहित्य : चर्चा आणि चिंतन - गंगाधर पानतावणे
२. दलित साहित्य: वेदना आणि विद्रोह - डॉ. भालचंद्र फडके
३. दलित साहित्य: दिशा आणि दिशांतर - डॉ. दत्ता भगत, अभय प्रकाशन नांदेड

४. दलित साहित्य: सिध्दांत आणि स्वरूप - यशवंत मनोहर
५. निळीपहाट - रा. ग. जाधव
६. दलित चळवळ आणि साहित्य - डॉ. कृष्णा किरवले
७. दलित आत्मकथने - डॉ. वासुदेव मुलाटे
८. दलित वाङ्मय : प्रेरणा व प्रवृत्ती - शंकरराव खरात
९. दलित कविता - डॉ. म. सु. पाटील
१०. दलित साहित्यातील स्पंदने - गो. म. कुलकर्णी
११. दलित साहित्य - वामन निंबाळकर
१२. दलित साहित्य: एक क्रांती विज्ञान - बाबुराव बागूल
१३. आयदान : सांस्कृतिक ठेवा - संपा. सिसिलिया कार्दालो, सतीश काळसेकर, लोकवाङ्मय गृह
१४. दलितांची आत्मचरित्रे - डॉ. रमेश धोंगडे
१५. दलित साहित्याचा इतिहास - डॉ. म. सु. पगारे, प्रशांत पब्लिकेशन जळगाव
१६. साहित्य: लोक, ग्रामीण आणि दलित (खंड १ ते ४ पैकी तिसरा खंड) डॉ. म. सु. पगारे, दिलीपराज प्रकाशन पुणे
१७. विद्रोही - डॉ. म. सु. पगारे, सुगावा प्रकाशन पुणे
१८. चिंतनपिटक - डॉ. म. सु. पगारे, कौशल्ये प्रकाशन औरंगाबाद
१९. ग्रामीण दलित साहित्याचा अनुबंध - डॉ. म. सु. पगारे, दिलीपराज प्रकाशन पुणे
२०. दलित कथा : उद्गमम आणि विकास - प्रकाश खरात, सुगावा प्रकाशन
२१. दलित साहित्य एक अभ्यास - अर्जुन डांगळे
२२. दलित स्त्रियांची आत्मकथने : स्वरूप आणि चिकित्सा - डॉ. मनोहर जाधव, सुविद्या प्रकाशन
२३. दलित कथा : निर्मिती आणि समीक्षा - डॉ. छाया निकम
२४. आंबेडकरवादी मराठी साहित्य - यशवंत मनोहर
२५. दलित कविता आणि ब्लॉक पोएट्री - हृषिकेश कांबळे
२६. परिवर्तनवाद आणि दलित कविता - संजीवकुमार सोनवणे
२७. मराठी आंबेडकरवादी कवितेचे वर्तमान - शैलेंद्र लेंडे
२८. दलित कवितेतील नवे प्रवाह - महेंद्र भवरे
२९. दलित कविता आणि प्रतिमा - महेंद्र भवरे
३०. मराठी दलित कवितेचा इतिहास (प्रारंभ ते २०१०) - महेंद्र भवरे
३१. दलित - ग्रामीण शब्दकोश - संपा. गंगाधर पानतावणे व इतर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. दलित साहित्याची संकल्पना व त्याचे स्वरूप नेमकेपणाने सुस्पष्ट होईल.
२. दलित साहित्याच्या निर्मितीमागील प्रेरणा लक्षात येतील.
३. दलित जाणिव्यांच्या वैशिष्ट्यपूर्णतेचे आकलन होईल.
४. दलित साहित्यातील आत्मकथने, कविता, कथा, नाटक व वैचारिक वाङ्मय या प्रकारांतील लेखनाची स्वरूपवैशिष्ट्ये समजून घेता येतील आणि त्यांची वाटचाल लक्षात येईल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१

एमएआर १०४ (अ) आधुनिक माध्यमांसाठी लेखन

उद्दिष्टे (Objectives):

१. विद्यार्थ्यांच्या लेखनक्षमतेचा व सर्जनशीलतेचा विकास करणे.
२. मुद्रित, दृक्-श्राव्य माध्यमांसाठी आवश्यक लेखनकौशल्ये शिकवणे.
३. माध्यमांमधील रोजगाराच्या संधींचा परिचय करून देणे.

घटक १: वृत्तपत्र माध्यमासाठी लेखन

- १.१ वृत्तांत लेखन
- १.२ पुस्तक परीक्षण लेखन
- १.३ नाट्य व चित्रपट समीक्षा लेखन
- १.४ जाहिरात लेखन

घटक २: आकाशवाणी माध्यमासाठी लेखन

- २.१ श्रुतिका लेखन
- २.२ नभोनाट्य लेखन
- २.३ रूपक लेखन
- २.४ जाहिरात लेखन

घटक ३: दूरचित्रवाणी व चित्रपट माध्यमासाठी लेखन

- ३.१ दूरचित्रवाणीसाठी वृत्तलेखन
- ३.२ दूरचित्रवाणी मालिका व चित्रपट पटकथा लेखन
- ३.३ दूरचित्रवाणीसाठी जाहिरात लेखन

घटक ४: समाजमाध्यमांवरील लेखन

- ४.१ ईमेल लेखन
- ४.२ ब्लॉगलेखन

संदर्भग्रंथ -

१. व्यावहारिक मराठी - संपा. स्नेहल तावरे
२. व्यावहारिक मराठी - ल.रा.नशिराबादकर
३. व्यावहारिक मराठी - मोकाशी सयाजी,नेमाडे रंजना
४. ओळख माहिती तंत्रज्ञानाची - एम.एस.आय.टी.महाराष्ट्र राज्य
५. संगणकयुग - अच्युत गोडबोले
६. वृत्तविद्या -स.ह.देशपांडे
७. नभोवाणी कार्यक्रम तंत्र आणि मंत्र - पुष्पा काणे
८. आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या विश्वात - दीपक शिकरपूर ,उज्ज्वल मराठे
९. आजच्या ठळक बातम्या - समीरण वाळवेकर

१०. भाषासंवाद - अनिल गवळी, नंदकुमार मोरे
११. उपयोजित मराठी - कल्पना जाधव
१२. नभेवाणी - भालचंद्र जोशी
१३. व्यावहारिक मराठी - लीला गोविलकर, जयश्री पाटणकर
१४. संपादन:स्वरूप व कार्य - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
१५. दूरदर्शनसाठी लेखन - केशव केळकर
१६. सर्जनात्मक लेखन - आनंद पाटील
१७. फीचर रायटिंग - प्रसन्नकुमार अकलुजकर
१८. मराठी चित्रपटाची पटकथा - अनिल सपकाळ
१९. व्यावहारिक मराठी भाषा - शरदिनी मोहिते
२०. मराठी भाषिक कौशल्ये विकास - संपा.पृथ्वीराज तौर
२१. सोशल मीडिया - योगेश बोराटे
२२. उपयोजित मराठी - संपा. केतकी मोडक, संतोष शेणई

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. त्यांच्या लेखनक्षमतेचा आणि सर्जनशीलतेचा विकास होईल.
२. विविध माध्यमांसाठी आवश्यक लेखनाच्या प्रकारांचा परिचय होईल आणि त्यासाठी आवश्यक कौशल्ये आत्मसात होतील.
३. लेखनकौशल्ये आत्मसात करून माध्यमांमधील रोजगाराच्या संधींचा शोध घेता येईल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२

एमएआर १०४ (ब) बोली: स्वरूप व अभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. बोली संकल्पना, स्वरूप आणि निर्मितीप्रक्रिया जाणून घेणे.
२. प्रमाणभाषा आणि बोली यांमधील भेद सुस्पष्टपणे लक्षात घेणे.
३. बोलींच्या अभ्यासाचे स्वरूप जाणून घेणे आणि क्षेत्रीय अभ्यासपध्दतीचे उपयोजन करणे.
४. काही प्रमुख बोलींच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचा परिचय करून घेणे.

घटक १: बोली: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ प्रमाणभाषा व बोली :संकल्पना
- १.२ प्रमाणभाषा व बोली :परस्परसंबंध व साम्यभेद
- १.३ बोलींचे समाजातील स्थान

घटक २: बोलींची निर्मिती

- २.१ बोलींची निर्मितीप्रक्रिया व परिवर्तनप्रक्रिया
- २.२ बोलींची क्षेत्रविशिष्टता, सामाजिक बोलीविज्ञान
- २.३ सीमाप्रदेश, इतर भाषा व बोलींचा प्रभाव

घटक ३: बोलींचा अभ्यास

- ३.१ बोलींच्या अभ्यासाची आवश्यकता
- ३.२ बोलींच्या अभ्यासाचे स्वरूप (नमुना संकलन, वर्गीकरण, विश्लेषण, व्याकरण, वर्णनात्मक भाषाविज्ञान, समाजभाषाविज्ञान)
- ३.३ अहिराणी बोलींचा क्षेत्रीय अभ्यास (अहिराणी बोलींचा भाषिक प्रदेश, अहिराणी बोलींची क्षेत्रीय पाहणी, सर्वेक्षण, नमुना संकलन व विश्लेषण)

घटक ४: बोलींचा परिचय

- ४.१ महाराष्ट्रातील प्रमुख बोलींची स्वरूपवैशिष्ट्ये - कोकणी, मालवणी, वऱ्हाडी, चंदगडी, कोल्हापुरी

संदर्भग्रंथ -

१. ध्वनिविचार- ना. गो. कालेलकर
२. भाषा आणि संस्कृती -ना. गो. कालेलकर
३. भाषा : इतिहास आणि भूगोल -ना. गो. कालेलकर
४. निवडक भाषा आणि जीवन -कल्याण काळे, मृणालिनी शहा
५. बोली भाषांचा अभ्यास (लेख), भाषा व साहित्य संशोधन खंड पहिला - वसंत जोशी
६. मराठी भाषा उद्गम आणि विकास - कृ.पां. कुलकर्णी
७. मराठी भाषेचा आर्थिक संसार - अशोक केळकर
८. मध्यमा: भाषा आणि भाषाव्यवहार - अशोक केळकर

९. वैखरी : भाषा आणि भाषाव्यहार -अशोक केळकर
१०. रुजुवात - अशोक केळकर
११. मराठी भाषेचे मूळ -विश्वनाथ खैरे
१२. सामाजिक भाषाविज्ञान -प्रभाकर जोशी आणि चारुता गोखले
१३. भाषा आणि भाषाविज्ञान -रमेश धोंगडे
१४. सामाजिक भाषाविज्ञान : कक्षा आणि अभ्यास - जयश्री पाटणकर
१५. ग्रांथिक मराठी भाषा आणि कोकणी बोली - अ.का. प्रियोळकर
१६. भयंकर सुंदर मराठी भाषा - द.दि. पुंडे
१७. साहित्यधारा - श्री.म. माटे
१८. झाडी बोली - हरिचंद्र बोरकर
१९. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिध्दांत आणि उपयोजन - मिलिंद मालशे
२०. भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक - मालशे -इनामदार- सोमण
२१. वृद्धी : भाषेचे आणि भाषाभ्यासाचे विकसन - दिनेश माहुलकर
२२. भाषाविवेक - मंगेश विठ्ठल राजाध्यक्ष
२३. भाषा : स्वरूप,सामर्थ्य व सौंदर्य - वामन केशव लेले
२४. समाजभाषाविज्ञान प्रमुख संकल्पना -रमेश वरखेडे
२५. बोलींच्या संशोधनाच्या नव्या दिशा - संपा. म. सु. पगारे, आशुतोष पाटील
२६. समाजभाषाविज्ञान : बोलींचा अभ्यास - सुधाकर चौधरी
२७. अहिराणी भाषा आणि संस्कृती - भा. रं. कुलकर्णी
२८. अहिराणी शब्दकोश - रमेश सूर्यवंशी
२९. अहिराणीच्या निमित्ताने: भाषा - सुधीर देवरे
३०. अहिराणी बोली: भाषावैज्ञानिक अभ्यास - रमेश सूर्यवंशी

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. बोली संकल्पना, स्वरूप व निर्मितीप्रक्रिया यांचे आकलन होईल.
२. प्रमाणभाषा व बोली यांमधील भेद लक्षात आल्यानंतर प्रमाण मराठी व आपल्या परिसरातील बोली यांचे नेटके भान प्राप्त होईल.
३. बोलीअभ्यासाची आवश्यकता ध्यानात येईल आणि बोलींच्या अभ्यासाची क्षेत्रीय पध्दत आत्मसात करता येईल.
४. काही प्रमुख बोलींच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांबाबत नेमकी माहिती प्राप्त होईल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३ एमएआर १०४ (क) वैचारिक साहित्य

उद्दिष्टे (Objectives):

१. वैचारिक साहित्याची संकल्पना नेमकेपणाने जाणून घेणे.
२. विविध विचारप्रवाहांचा परिचय करून घेणे.
३. भारतीय संविधानातील वैचारिकतेचा ठळक मुद्यांच्या आधारे परामर्श घेणे.
४. निवडक वैचारिक लेखनाचा अभ्यास करून वैचारिक साहित्याचा अभ्यास करण्यास शिकणे.

घटक १: वैचारिक साहित्य: स्वरूप व संकल्पना

- १.१ वैचारिक साहित्य: संकल्पना
- १.२ वैचारिक साहित्याचे स्वरूप
- १.३ वैचारिक साहित्याची वाटचाल

घटक २: विविध विचारप्रवाह

- २.१ विवेकवाद, इहवाद
- २.२ सेक्युलॅरिझम
- २.३ वैज्ञानिकता

घटक ३: भारतीय संविधानाची पुढील घटकांनिशी ओळख

- ३.१ स्वातंत्र्य
- ३.२ समता
- ३.३ बंधुता
- ३.४ सामाजिक न्याय

घटक ४: निवडक वैचारिक ग्रंथांचा अभ्यास

- ४.१ जातिव्यवस्थेचे निर्मूलन - डॉ. बी. आर. आंबेडकर (मराठी अनुवाद: प्रा. प्रकाश सिरसट)
- ४.२ 'शिवाजी कोण होता ?' - गोविंद पानसरे

संदर्भग्रंथ -

१. महात्मा फुले समग्र वाङ्मय - संपा. य. दि. फडके
२. महात्मा फुले: शोधाच्या नव्या दिशा - संपा. हरी नरके
३. लोकहितवादी: काळ आणि कर्तृत्व - डॉ. निर्मलकुमार फडकुले
४. निबंध: शास्त्र व कला - प्र. न. जोशी
५. मराठी निबंध - लघुनिबंध: स्वरूपविवेचन - वि. पां. देऊळगावकर, चंद्रकांत देऊळगावकर
६. प्रदक्षिणा खंड १ - संपा. अनिरुद्ध कुलकर्णी, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
७. प्रदक्षिणा खंड २ - संपा. अनिरुद्ध कुलकर्णी, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
८. आधुनिक मराठी गद्याचा पायाभूत अभ्यास - संपा. वासुदेव मुलाटे व इतर
९. डॉ. आंबेडकरांचे समाजचिंतन - डॉ. भालचंद्र फडके
१०. फुले - आंबेडकर : शोध आणि बोध - डॉ. भालचंद्र फडके

११. महात्मा फुले - डॉ. भा. ल. भोळे
१२. महात्मा फुले : व्यक्ती आणि विचार - गं. बा. सरदार
१३. गंगाधर बाळकृष्ण सरदार - हे. वि. इनामदार
१४. पत्रकार डॉ. आंबेडकर - गंगाधर पानतावणे
१५. निबंधकार डॉ. आंबेडकर - यशवंत मनोहर
१६. डॉ. आंबेडकरांची पत्रकारिता - सुखराम हिवराळे
१७. आगरकरांचा सामाजिक तत्त्वविचार - गं. बा. सरदार
१८. शेतकऱ्यांचा आसूड - जोतीराव फुले
१९. स्त्री-पुरुष तुलना- ताराबाई शिंदे
२०. आगरकरांचे लेखसंग्रह- संपादक- ग.प्र. प्रधान
२१. बहिष्कृत भारतातील लेख - संपा. प्रा. चिंतामण कांबळे
२२. शाहू महाराजांची भाषणे - संपा. श्याम येडेकर
२३. युगांतर - यशवंतराव चव्हाण
२४. धागे आडवे उभे - अनिल अवचट
२५. दलित वैचारिक वाङ्मय - गंगाधर पानतावणे
२६. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास - संपा. रा. श्री. जोग व इतर म. सा. प. पुणे
२७. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि दलित वैचारिक वाङ्मय - नीलकंठ शोरे, सुगावा प्रकाशन पुणे
२८. मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास - रा. के. लेले, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे
२९. मराठी निबंध उद्गम आणि विकास - गिरीश मोरे, स्वरूप प्रकाशन औरंगाबाद
३०. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र - य. दि. फडके मौज प्रकाशन
३१. अरूणोदय- बाबा पद्मनजी, बॉबे ट्रॅक्स व बुक सोसायटी मुंबई
३२. मराठी निबंध - म. मा. अळतेकर सुविचार पुणे
३३. आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - गो. म. कुलकर्णी, मेहता प्रकाशन पुणे
३४. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र खंड १ ते ८ - य. दि. फडके

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. वैचारिक साहित्याची संकल्पनेचे नेमकेपणाने आकलन होईल.
२. वैचारिक साहित्याशी निगडित विविध विचारप्रवाहांचा परिचय होईल.
३. वैचारिक भरणपोषणाच्या अनुषंगाने भारतीय संविधानाचे योगदान लक्षात येईल.
४. निवडक वैचारिक लेखनाच्या अभ्यासाधारे वैचारिक साहित्याच्या अभ्यास कसा करावयाचा ते शिकता येईल.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
भाषा अभ्यास प्रशाळा व संशोधन केंद्र
मराठी विभाग
एम्. ए. मराठी
(सी. बी. सी. एस.)
जुलै २०१९ पासून लागू
सत्र दोन

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका -

एमएआर २०१ - मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (सन १८१८ ते १९६०)

एमएआर २०२ - वर्णनात्मक भाषाविज्ञान

एमएआर २०३ - ग्रामीण साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका -

एमएआर २०४ (अ) - मराठी व्याकरण

एमएआर २०४ (ब) - भाषांतरप्रक्रिया: सिध्दांत व उपयोजन

एमएआर २०४ (क) - विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराचा अभ्यास: नाटक

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१

एमएआर २०१ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (सन १८१८ ते १९६०)

उद्दिष्टे (Objectives):

१. सन १८१८ ते १९६० या कालखंडातील वाङ्मयनिर्मितीची राजकीय, सामाजिक-सांस्कृतिक पार्श्वभूमी समजून घेणे.
२. सन १८१८ ते १८७४ या कालखंडातील वाङ्मयाचे स्वरूप जाणून घेणे.
३. सन १८७४-१९२० या कालखंडातील वाङ्मयाचे स्वरूप जाणून घेणे.
४. सन १९२०-१९६० या कालखंडातील वाङ्मयाचे स्वरूप जाणून घेणे.

घटक १: वाङ्मयीन पार्श्वभूमी (सन १८१८ ते १९६०)

- १.१ राजकीय पार्श्वभूमी
- १.२ सामाजिक पार्श्वभूमी
- १.३ सांस्कृतिक पार्श्वभूमी

घटक २: सन १८१८-१८७४ या कालखंडातील मराठी वाङ्मय

- २.१ निबंध
- २.२ कथा व कादंबरी
- २.३ भाषांतरित साहित्य
- २.४ कविता व नाटक

घटक ३: सन १८७४-१९२० या कालखंडातील मराठी वाङ्मय

- ३.१ कविता
- ३.२ कथा व कादंबरी
- ३.३ नाटक
- ३.४ निबंध

घटक ४: सन १९२०-१९६० या कालखंडातील मराठी वाङ्मय

- ४.१ कविता
- ४.२ कथा व कादंबरी
- ४.३ नाटक
- ४.४ लघुनिबंध

संदर्भग्रंथ -

१. अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका - गं. बा. सरदार
२. आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १,२ - अ. ना. देशपांडे
३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास भाग ४, ५, ६ - महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
४. प्रदक्षिणा खंड १,२ - संपा. अनिरुध्द कुलकर्णी
५. मराठी कथा : उद्गम आणि विकास - इंदुमती शेवडे
६. मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास - प्र. न. जोशी

७. मराठी कादंबरी : पहिले शतक - कुसुमावती देशपांडे
८. मराठी कविता : स्वरूप आणि विवेचन - निशिकांत ठकार
९. अर्वाचीन मराठी काव्यदर्शन - अक्षयकुमार काळे
१०. मराठी वाङ्मयाचा अभिनव इतिहास - गं. ना. जोगळेकर
११. अर्वाचीन मराठी वाङ्मयसेवक भाग १ ते ७ - गं. दे. खानोलकर
१२. आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - गो. म. कुलकर्णी
१३. अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - सदा कऱ्हाडे
१४. मराठी साहित्य, इतिहास आणि संस्कृती - वसंत आबाजी डहाके
१५. मराठी कादंबरी : चिंतन आणि समीक्षा - चंद्रकांत बांदिवडेकर
१६. एकोणिसाव्या शतकातील मराठी साहित्य आणि सुधारणावाद - सुधाकर शेलार
१७. मराठी लघुकथेचा इतिहास: १८८० ते १९६० - म. ना. अदवंत
१८. मराठी नाटक -पहिले शतक - वि. भा. देशपांडे
१९. मराठी लघुनिबंधाचा जनक कोण ? - आनंद यादव

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. सन १८१८ ते १९६० या कालखंडातील मराठी वाङ्मयाच्या स्वरूपाचे आकलन होईल.
२. या कालखंडाच्या राजकीय, सामाजिक-सांस्कृतिक पार्श्वभूमीचे वेगळेपण लक्षात येईल.
३. या कालखंडातील वाङ्मयाची वैशिष्ट्यपूर्णता ठळक टप्प्यांच्या आधारे स्पष्ट होईल.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२

एमएआर २०२ वर्णनात्मक भाषाविज्ञान

उद्दिष्टे (Objectives):

१. भाषाविज्ञानाच्या विविध अभ्यासशाखांचा परिचय करून देणे.
२. वर्णनात्मक भाषाविज्ञानातील मूलभूत संकल्पनांचे आकलन करून घेणे.
३. स्वनविचार आणि रूपविचार यांच्या अभ्यासातून भाषेचा वैज्ञानिक अभ्यास करण्यास शिकणे.
४. वाक्यविचार आणि अर्थविचार यांच्या अभ्यासातून भाषेचा वैज्ञानिक अभ्यास करण्यास शिकणे.

घटक १: भाषा: मूलभूत संकल्पना

- १.१ भाषेची उत्पत्ती
- १.२ भाषाकुल संकल्पना

घटक २: भाषाविज्ञान: संकल्पना व स्वरूप

- २.१ भाषाविज्ञान: एक स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र
- २.२ भाषाविज्ञानाच्या विविध शाखा (ऐतिहासिक, वर्णनात्मक, समाजभाषाविज्ञान आदी)

घटक ३: स्वनविचार

- ३.१ स्वन, स्वनिम, स्वनांतर: संकल्पना
- ३.२ स्वनिमाचे व स्वनांतराचे प्रकार

घटक ४: रूपविचार

- ४.१ रूपिका, रूपिम, रूपिकांतरे: संकल्पना
- ४.१ रूपिम व रूपिकांतरांचे प्रकार

घटक ५: वाक्यविचार

- ५.१ वाक्य म्हणजे काय ? वाक्य : रचना व घटक
- ५.२ वाक्याचे प्रकार

घटक ६: अर्थविचार

- ६.१ अर्थ म्हणजे काय ?
- ६.२ अर्थाचे प्रकार

संदर्भग्रंथ -

१. सुलभ भाषाविज्ञान - द. दि. पुंडे
२. आधुनिक भाषाविज्ञान : सिध्दांत आणि उपयोजन - मिलिंद मालशे
३. भाषाविज्ञान: वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक - संपा. स. ग. मालशे व इतर
४. ध्वनिविचार - ना. गो. कालेलकर
५. भाषा आणि भाषांतर - श्री. न. गर्जेद्रगडकर
६. निवडक भाषा आणि जीवन - संपा. कल्याण काळे व इतर
७. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान: स्वरूप आणि पध्दती - संपा. कल्याण काळे

८. भाषाविज्ञान परिचय - संपा. स. गं. मालशे व इतर
९. ऐतिहासिक भाषाशास्त्र - र. रा. गोसावी
१०. वैखरी: भाषा आणि भाषाव्यवहार - अशोक रा. केळकर
११. मराठीचे वर्णनात्मक भाषाविज्ञान - महेंद्र कदम
१२. अभिनव भाषाविज्ञान - गं. ना. जोगळेकर
१३. भाषाविज्ञान आणि मराठी भाषा - अनिल गवळी
१४. वर्णनात्मक भाषाविज्ञान - लीला गोविलकर
१५. आधुनिक भाषाविज्ञान - संपा. अंजली सोमण व इतर
१६. समाजभाषाविज्ञानातील प्रमुख संकल्पना - रमेश वरखेडे
१७. मराठीचे भाषाशास्त्र - श्री.ना.गजेंद्रगडकर
१८. भाषाविचार आणि मराठी भाषा - गं.ब.ग्रामोपाध्ये
१९. अर्वाचीन मराठी - रमेश धोंगडे
२०. ध्वनिविचार - ना.गो.कालेलकर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. भाषाविज्ञानाच्या विविध अभ्यासशाखांचा परिचय होईल.
२. वर्णनात्मक भाषाविज्ञानातील मूलभूत संकल्पनांचे आकलन होईल.
३. स्वनविचार आणि रूपविचार यांच्या अभ्यासातून भाषेचा वैज्ञानिक अभ्यास करण्यास शिकतील.
४. वाक्यविचार आणि अर्थविचार यांच्या अभ्यासातून भाषेचा वैज्ञानिक अभ्यास करण्यास शिकतील.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

एमएआर २०३ ग्रामीण साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. ग्रामीण साहित्याची संकल्पना, त्याचे स्वरूप आणि ग्रामीण साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणा यांचे आकलन करून घेणे.
२. ग्रामीण जाणिवांची स्वरूपवैशिष्ट्ये समजावून घेणे.
३. ग्रामीण कविता, कथा, नाटक, आत्मकथन या प्रकारांतील लेखनाची स्वरूपवैशिष्ट्ये जाणून घेणे आणि त्यांच्या वाटचालीचा परामर्श घेणे.
४. ग्रामीण साहित्याच्या समीक्षेचे स्वरूप जाणून घेणे.

घटक १: ग्रामीण साहित्याचे बदलते स्वरूप व प्रेरणा

- १.१ ग्रामीण साहित्याच्या व्याख्या
- १.२ ग्रामीण जाणिवा
- १.३ ग्रामीण साहित्याच्या प्रेरणा

घटक २: ग्रामीण कविता

- २.१ ग्रामीण कविता: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- २.२ ग्रामीण कवितेची वाटचाल

घटक ३: ग्रामीण कथा

- ३.१ ग्रामीण कथा: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ३.२ ग्रामीण कथेची वाटचाल

घटक ४: ग्रामीण कादंबरी

- ४.१ ग्रामीण कादंबरी: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ४.२ ग्रामीण कादंबरीची वाटचाल

घटक ५: ग्रामीण नाटक व आत्मकथने

- ५.१ ग्रामीण आत्मकथने: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ५.२ ग्रामीण आत्मकथनाची वाटचाल

घटक ६: ग्रामीण साहित्याची समीक्षा

- ६.१ ग्रामीण साहित्याची समीक्षा: स्वरूपवैशिष्ट्ये
- ६.२ ग्रामीण साहित्याच्या समीक्षेची वाटचाल

संदर्भग्रंथ -

१. ग्रामीण साहित्य: स्वरूप आणि समस्या - आनंद यादव
२. ग्रामीण साहित्य: स्वरूप आणि शोध - नागनाथ कोत्तापल्ले
३. ग्रामीण साहित्य: एक चिंतन - द. ता. भोसले
४. ग्रामीण कथा : स्वरूप आणि विकास - वासुदेव मुलाटे

५. ग्रामीण वाङ्मयाचा इतिहास - संपा. चंद्रकुमार नलगे
६. ग्रामीणता : साहित्य आणि वास्तव - आनंद यादव
७. भूमी आणि भूमिका - भास्कर चंदनशिव
८. मराठी ग्रामीण कादंबरी - रवींद्र ठाकूर
९. साहित्य: ग्रामीण आणि दलित - संपा. ईश्वर नंदपुरे व इतर
१०. ग्रामीण - दलित साहित्य: चळवळ आणि समीक्षा - मधुकर मोकाशी
११. ग्रामीण - दलित साहित्याचा अनुबंध - म. सु. पगारे
१२. मराठी ग्रामीण साहित्य: परिसर आणि प्रवाह - गो. म. कुलकर्णी
१३. साहित्य : लोक, ग्रामीण आणि दलित (खंड १ ते ४ मधील २ रा खंड) - डॉ. म. सु. पगारे
१४. ग्रामीण साहित्य आणि संस्कृती - मोहन पाटील
१५. मराठी ग्रामीण कवितेचा इतिहास - कैलास सार्वेकर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील. .

१. ग्रामीण साहित्याची संकल्पना, त्याचे स्वरूप आणि ग्रामीण साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणा यांचे आकलन होईल.
२. ग्रामीण जाणिव्यांची स्वरूपवैशिष्ट्ये लक्षात येतील.
३. ग्रामीण कविता, कथा, नाटक, आत्मकथन या प्रकारांतील लेखनाची स्वरूपवैशिष्ट्ये जाणून घेऊन त्यांची वाटचाल ध्यानात येईल.
४. ग्रामीण साहित्याच्या समीक्षेचे स्वरूप लक्षात येईल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१ एमएआर २०४ (अ) मराठी व्याकरण

उद्दिष्टे (Objectives):

१. व्याकरणाची आवश्यकता व उपयुक्तता समजून घेणे.
२. मराठी शब्दजातीची स्वरूपवैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
३. मराठीची विभक्तीव्यवस्था अभ्यासणे.
४. मराठीची प्रयोगव्यवस्था व त्यातील प्रकारांचे स्वरूप जाणून घेणे.
५. समास, लिंग व वचनविचार यांचे स्वरूप लक्षात घेणे.

घटक १: व्याकरण: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ व्याकरण म्हणजे काय ?
- १.२ व्याकरणाची आवश्यकता व उपयुक्तता
- १.३ मराठी व्याकरणासंबंधीचा विचार

घटक २: मराठी शब्दजाती

- २.१ विकारी शब्दजाती: स्वरूप व वैशिष्ट्ये
- २.२ अविकारी शब्दजाती: स्वरूप व वैशिष्ट्ये

घटक ३: मराठीची विभक्तीव्यवस्था

- ३.१ मराठी विभक्तीव्यवस्थेचे स्वरूप (विभक्ती म्हणजे काय ?, विभक्ती व त्यांचे प्रत्यय)
- ३.२ मराठी विभक्तीव्यवस्थेबाबतचे वाद

घटक ४: मराठीची प्रयोगव्यवस्था

- ४.१ प्रयोग म्हणजे काय ?
- ४.२ कर्तरी प्रयोग: स्वरूप व वैशिष्ट्ये
- ४.३ कर्मणी प्रयोग: स्वरूप व वैशिष्ट्ये
- ४.४ भावे प्रयोग: स्वरूप व वैशिष्ट्ये

घटक ५: समास, लिंग व वचनविचार

- ५.१ समास म्हणजे काय ?, समासाचे प्रकार (तत्पुरुष, अव्ययीभाव, द्वंद्व, बहुव्रीही)
- ५.२ लिंगविचार (पुल्लिंग, स्त्रीलिंग, नपुंसकलिंग)
- ५.३ वचनविचार (एकवचन, अनेकवचन)

संदर्भग्रंथ -

१. सुगम मराठी व्याकरण - मो. रा. वाळंबे
२. मराठी व्याकरण परिचय - राजशेखर हिरेमठ
३. मराठीचे व्याकरण - लीला गोविलकर
४. अभिनव मराठी व्याकरण - प्र. न. जोशी
५. मराठी भाषा ,व्यवस्था आणि अध्यापन - इंदापूरकर

६. मराठी व्याकरण काही समस्या - प्र. न. दीक्षित
७. मराठी व्याकरणाची कूळकथा - अ.का. प्रियोळकर
८. मराठी व्याकरणाचा पुनर्विचार - अरविंद मंगरूळकर
९. मराठी व्याकरण विवेक - मा.ना.आचार्य
१०. मराठी व्याकरण वाद आणि प्रवाद - कृ. श्री. अर्जुनवाडकर
११. व्यवहारिक मराठी - ल.रा.नशिराबादकर
१२. मराठीचे व्याकरण - लीला गोविलकर
१३. उपयोजित मराठी भाग १,२,३- प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील
१४. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन - मो. रा. वाळंबे
१५. व्यवहारिक मराठी - संपा. स्नेहल तावरे
१६. उपयोजित मराठी - संपा.रमेश वरखेडे
१७. व्यवहारिक मराठी - प्रकाश परब
१८. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन - पद्मिनी बिनीवाले
१९. व्यावहारिक मराठी - संपा. सयाजीराव मोकाशी, रंजना नेमाडे
२०. सुलभ भाषाविज्ञान व मराठी व्याकरण - व्ही. एन. पाटील
२१. मराठी लेखन कोश- अरुण फडके
२२. मराठी लेखन कोश- यास्मिन शेख
२३. लेखनमित्र-र.य. साने
२४. लेखनमित्र प्रत्येक लिहित्या हाताचा - संकलक व संपादक: संतोष शिंदे, लौकिका रास्ते-गोखले

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. व्याकरणाची आवश्यकता व उपयुक्तता ध्यानात येईल.
२. मराठी शब्दजातींच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचे आकलन होईल.
३. मराठीच्या विभक्तीव्यवस्थेची स्वरूपवैशिष्ट्ये नेमकेपणाने लक्षात येतील.
४. मराठीच्या प्रयोगव्यवस्थेचे स्वरूप त्यातील प्रकारांसह लक्षात येईल.
५. समास, लिंग व वचनविचाराचे स्वरूप समजेल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२

एमएआर २०४ (ब) भाषांतरप्रक्रिया: सिध्दांत व उपयोजन

उद्दिष्टे (Objectives):

१. भाषांतराची संकल्पना व प्रक्रिया समजून घेणे.
२. भाषांतराच्या प्रमुख प्रकारांचा परिचय करून घेणे.
३. मराठीतील भाषांतरविषयक विविध मतांचा परामर्श घेणे.
४. भाषांतरित साहित्याचा परामर्श घेणे.
५. भाषांतरप्रक्रियेचे उपयोजन करण्यास शिकणे.

घटक १: भाषांतर: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ भाषांतराची संकल्पना
- १.२ भाषांतराची प्रक्रिया

घटक २: भाषांतराचे प्रकार

- २.१ ललित साहित्याचे भाषांतर: स्वरूप व समस्या
- २.२ विविध क्षेत्रांमधील भाषांतर: स्वरूप व समस्या

घटक ३: मराठीतील भाषांतरविषयक विचार

वि. का. राजवाडे, विष्णुशास्त्री चिपळूणकर, श्री. व्यं. केतकर, श्री. म. माटे, चंद्रकांत पाटील यांचे भाषांतरविषयक विचार

घटक ४: भाषांतरित साहित्याचा परामर्श

- ४.१ इंग्रजीतून मराठीत व मराठीतून इंग्रजीत भाषांतरित साहित्याचा परामर्श
- ४.२ हिंदीतून मराठीत व मराठीतून हिंदीत भाषांतरित साहित्याचा परामर्श

घटक ५: भाषांतर: उपयोजन

- ५.१ एखादी कथा / गद्य उतारा यांचे भाषांतर (हिंदी वा इंग्रजीतून मराठीत)
- ५.२ एखादी बातमी वा लेख यांचे भाषांतर (हिंदी वा इंग्रजीतून मराठीत)

संदर्भग्रंथ

१. भाषांतरमीमांसा - संपा. कल्याण काळे, अंजली सोमण
२. भाषांतरविद्या: स्वरूप आणि समस्या - संपा. रमेश वरखेडे
३. भाषांतर - सदा कऱ्हाडे
४. भाषांतर आणि भाषा - विलास सारंग
५. भाषांतर: शास्त्र की कला - म. वि. फाटक, रजनी ठकार
६. अनुवादमीमांसा - संपा. केशव तुपे
७. अनुवादविज्ञान - निलेश लोंढे
८. देशी वाण - चंद्रकांत बांदिवडेकर
९. भारतीय साहित्याची संकल्पना (चंद्रकांत बांदिवडेकर गौरवग्रंथ) - संपा. द. दि. पुंडे
१०. मराठी अनुवाद ग्रंथसूची - वीणा मुळे

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. भाषांतराची संकल्पना व प्रक्रिया यांचे आकलन होईल.
२. भाषांतराच्या प्रमुख प्रकारांचा परिचय होईल.
३. मराठीतील भाषांतरविषयक विविध मते समजतील.
४. भाषांतरित साहित्यनिर्मितीचे स्वरूप व आवाका लक्षात येईल.
५. भाषांतरप्रक्रियेचे उपयोजन करण्यास शिकतील.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

एमएआर २०४ (क) विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराचा अभ्यास - नाटक

उद्दिष्टे (Objectives):

१. नाटक या वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना व त्याचे स्वरूप समजून घेणे.
२. नाटकाच्या विविध प्रकारांचे स्वरूप जाणून घेणे.
३. मराठी नाट्यवाङ्मयाची वाटचाल ठळक टप्प्यांधारे लक्षात घेणे.
४. निवडक नाटकांच्या अभ्यासाधारे नाटकाचा अभ्यास करण्यास शिकणे.

घटक १: नाटक: स्वरूप व संकल्पना

- १.१ नाटक : एक संमिश्र कलाप्रकार (वाङ्मयीन मूल्य व प्रायोगिक मूल्य)
- १.२ नाट्यवाङ्मयाचे प्रमुख घटक : विषयसूत्र, कथानक, पात्र, संवाद, संघर्ष आणि मांडणी
- १.३ अन्य वाङ्मयप्रकारांहून नाटकाचे निराळेपण

घटक २: नाटकाचे विविध प्रकार

- २.१ शोकात्मिका, सुखात्मिका, मेलोड्रामा, फार्स
- २.२ संगीत नाटक, प्रायोगिक नाटक, व्यावसायिक नाटक

घटक ३: मराठी नाट्यवाङ्मयाची वाटचाल

- ३.१ १९२० पूर्वीचे मराठी नाटक
- ३.२ १९२० ते १९५० या कालखंडातील मराठी नाटक
- ३.३ स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील मराठी नाटक
- ३.४ १९९० नंतरचे मराठी नाटक

घटक ४: निवडक मराठी नाटकांचा अभ्यास

- ४.१ 'गिधाडे' - विजय तेंडुलकर
- ४.२ 'वाटा पळवाटा' - दत्ता भगत

संदर्भग्रंथ -

१. आजचे नाटककार - संपा. द. दि. पुंडे, स्नेहल तावरे
२. मराठी नाटक आणि रंगभूमी: पहिले शतक - वि. भा. देशपांडे
३. मराठी नाट्यलेखनतंत्राची वाटचाल - अरविंद वा. कुलकर्णी
४. शोकात्मिकांचे साहित्यरूप - सदा कऱ्हाडे
५. जयवंत दळवी यांची नाटके : प्रवृत्तिशोध - सु. रा. चुनेकर
६. आधुनिक मराठी नाटक (आशय आणि आकृतिबंध) - सुषमा जोगळेकर
७. दलित रंगभूमी - संपा. भालचंद्र फडके
८. काही नाटके काही नाटककार - शुभदा शेळके
९. नाट्यसमीक्षा: काही दृष्टिकोण - वि. भा. देशपांडे
१०. समकालीन मराठी रंगभूमी - संपा. राजेंद्र नाईकवाडे

११. मराठी नाटक: स्वातंत्र्योत्तर काल - वि. भा. देशपांडे
१२. मराठी कॉमेडी ट्रेजेडी - माधव मनोहर
१३. मराठी नाटक - माधव मनोहर
१४. राजकीय चळवळ आणि मराठी नाटक - ना. कृ. शनवारे
१५. शोकनाट्याची मूलतत्त्वे - संपा - गोकककर आणि दुंडगेकर
१६. शोकनाट्याचे अंतरंग - ना.रा. दुंडगेकर
१७. शोकांतिकेचा उदय - विलास खोले
१८. जातक (दत्ता भगत गौरवग्रंथ)
१९. मराठी रंगभूमीच्या तीस रात्री - मकरंद साठे

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. नाटक या वाङ्मयप्रकाराची संकल्पना व त्याचे स्वरूप यांचे आकलन करून घेतील.
२. नाटकाच्या विविध प्रकारांचे स्वरूप जाणून घेतील.
३. मराठी नाट्यवाङ्मयाची वाटचाल ठळक टप्प्यांधारे लक्षात येईल.
४. निवडक नाटकांच्या अभ्यासाधारे नाटकाचा अभ्यास करण्यास शिकतील.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
भाषा अभ्यास प्रशाळा व संशोधन केंद्र
मराठी विभाग

एम्. ए. मराठी
(सी. बी. सी. एस.)
जुलै २०२० पासून लागू
सत्र तीन

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका -

एमएआर ३०१ - विशिष्ट साहित्यकृतींचा अभ्यास

एमएआर ३०२ - संशोधन पध्दती

एमएआर ३०३ - स्त्रीवादी साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका -

एमएआर ३०४ (अ) - लोकप्रयोज्य कलांचा अभ्यास

एमएआर ३०४ (ब) - कथा: लेखन व सादरीकरण

एमएआर ३०४ (क) - तौलनिक साहित्याभ्यास

ऑडिट कोर्स अभ्यासपत्रिका -

एसी ३०१ C - लेखनविषयक नियम व मुद्रितशोधन

एसी ३०१ D - निबंधलेखन

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१

एमएआर ३०१ विशिष्ट साहित्यकृतींचा अभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. साहित्यकृतींचा अभ्यास कसा करावा ते शिकणे.
२. वैशिष्ट्यपूर्ण साहित्यकृतींची स्वरूपवैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
३. वैशिष्ट्यपूर्ण साहित्यकृतींच्या मराठी वाङ्मयातील योगदानाचे आकलन करून घेणे.

घटक १: लीळाचरित्र - एकांक - संपा. शं. गो. तुळपुळे

- १.१ लीळाचरित्र - एकांक : स्वरूप
- १.२ लीळाचरित्र - एकांक : वैशिष्ट्ये

घटक २: जनाबाईचे निवडक अभंग - संपा. सुहासिनी इर्लेकर

- २.१ जनाबाईचे निवडक अभंग: स्वरूप
- २.२ जनाबाईचे निवडक अभंग: वैशिष्ट्ये

घटक ३: 'भिजकी वही' -अरुण कोलटकर

- ३.१ 'भिजकी वही' या कवितासंग्रहाचे स्वरूप
- ३.२ 'भिजकी वही' या कवितासंग्रहाची वैशिष्ट्ये

घटक ४: 'वरणभातलोन्चा नी कोन नाय कोन्चा' - जयंत पवार

- ४.१ 'वरणभातलोन्चा नी कोन नाय कोन्चा' या कथासंग्रहाचे स्वरूप
- ४.२ 'वरणभातलोन्चा नी कोन नाय कोन्चा' या कथासंग्रहाची वैशिष्ट्ये

संदर्भग्रंथ -

१. महानुभाव पंथाचे वाङ्मय - शं. गो. तुळपुळे
२. लीळाचरित्रातील समाजदर्शन - सुमन बेलवलकर
३. लीळाचरित्र: संशोधन आणि समीक्षा - संपा. अविनाश आवलगावकर
४. प्राचीन मराठी वाङ्मयातील समाजदर्शन - ज.ना.कळके
५. मध्ययुगीन साहित्याविषयी - सतीश बडवे
६. संत जनाबाई चरित्र व काव्य - श्री संत जनाबाई शिक्षण संस्था, गंगाखेड
७. जनाबाईचे निवडक अभंग सकलसंतगाथा - संपा. रा. चिं. ढेरे
८. संत जनाबाई - सुहासिनी इर्लेकर
९. संतकवयित्री - इंदुमती शेवडे
१०. रोकडे पाझर - राजन गवस
११. मराठी संत कवयित्री - प्राचार्य मा. के. यादव
१२. अक्षरांचा श्रम केला - विलास सारंग
१३. अरुण कोलटकरांची कविता - वसंत पाटणकर
१४. मराठी कथा रूप आणि परिसर - म. द. हातकणंगलेकर
१५. कथा :संकल्पना आणि स्वरूप - सुधा जोशी

१६. मराठी कथेची स्थितीगती - अंजली सोमण

१७. जयंत पवार यांची कथा (लेख) - रणधीर शिंदे, प्रतिष्ठान, सप्टेंबर-ऑक्टोबर २०१५, पृ. ४०-४६.

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. साहित्यकृतीच्या अभ्यासाची पध्दत आत्मसात करतील.
२. वैशिष्ट्यपूर्ण साहित्यकृतींची स्वरूपवैशिष्ट्ये लक्षात येतील.
३. वैशिष्ट्यपूर्ण साहित्यकृतींच्या मराठी वाङ्मयातील योगदानाचे आकलन होईल.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२ एमएआर ३०२ संशोधन पध्दती

उद्दिष्टे (Objectives):

१. संशोधनाची संकल्पना व स्वरूप यांबाबतचे आकलन सुस्पष्ट करणे.
२. प्रमुख संशोधन पध्दतींचे स्वरूप जाणून घेणे.
३. संशोधन प्रक्रियेतील आराखडा, प्रबंधाची मांडणी यांबाबत शास्त्रीय ज्ञान प्राप्त करणे.
४. संशोधनातील संगणक व इंटरनेटचे महत्त्व लक्षात घेणे.

घटक १: संशोधन: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ संशोधन म्हणजे काय ?
- १.२ संशोधनाचे स्वरूप

घटक २: संशोधनाच्या विविध पद्धती

- २.१ निगमनात्मक पध्दत
- २.२ विगमनात्मक पध्दत

घटक ३: संशोधनाचा आराखडा

- ३.१ विषयनिवडीमागील भूमिका
- ३.२ गृहितक, उद्दिष्टे, व्याप्ती व मर्यादा
- ३.३ संशोधन पध्दतीचा अवलंब
- ३.४ प्रकरणांनुसार मांडणी

घटक ४: संशोधन प्रबंधाचे स्वरूप

- ४.१ प्रबंधलेखनाचे स्वरूप
- ४.२ प्रबंधलेखनाची भाषा
- ४.३ संदर्भाचे उपयोजन
- ४.३ परिशिष्टांची मांडणी

घटक ५ संशोधनात संगणक व इंटरनेटचे महत्त्व

संदर्भग्रंथ

१. Methodology & Techniques of social Research - DR. Bhandarkar
२. Research Methodology - Borse
३. Methodology of Research in social science - Krishan Swami
४. Research Methodology - Method & Techniques - C. R. Kothari
५. Research Methodology - R. Pannerselvam
६. New Methods in social science Research - T. Horrell
७. Scientific Method & social Research - Ghosh B. N.
८. Research Methodology in social science - Sadhu A. N.
९. Research Methos in social science - Sharma B. A.

१०. Research Methodology in social science - Tandon B. C.
११. समाजशास्त्रीय संशोधन पद्धती - घाटोळे
१२. समाजशास्त्रीय संशोधन पद्धती व तंत्रे - प्रदिप आगलावे
१३. राजकीय समाजशास्त्रीय संशोधन - प्रा. गजेंद्र गड
१४. सामाजिक संशोधन पद्धती - डॉ. गुरूनाथा नाडगोंडे
१५. सामाजिक संशोधन पद्धती - बेहरे
१६. सामाजिक संशोधन पद्धती - बोधनकर
१७. संशोधन पद्धती - डॉ. गंगाधर वि. कायंदे (पाटील)
१८. सामाजिक संशोधन पद्धती - डॉ. भांडारकर पी. एल.
१९. सांख्यिकी - डॉ. बोधनकर एस. एन.
२०. शास्त्रीय संशोधन पद्धती - डॉ. बी. एम. कऱ्हाडे
२१. अर्थशास्त्रीय संशोधन पद्धती - डॉ. बी. डी. कुलकर्णी, डॉ. एस. व्ही. ढमढेरे
२२. साहित्य संशोधन मार्गदर्शन - बी. एन. पाटील
२३. प्रायोगिक मानसशास्त्र आणि संशोधन पद्धती - डॉ. भरत देसाई, डॉ. शोभना अभ्यंकर
२४. आधुनिक साहित्य स्वरूप आणि समीक्षा - डॉ. म. सु. पगारे
२५. संशोधन पद्धती - डॉ. वा. भा. पाटील
२६. संशोधन पद्धती - दु. का. संत
२७. भाषा व साहित्यसंशोधन खंड १ व २ - संपा. वसंत जोशी

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. संशोधनाची संकल्पना व स्वरूप यांबाबतचे आकलन सुस्पष्ट होईल.
२. प्रमुख संशोधन पध्दतींचे स्वरूप लक्षात येईल.
३. संशोधन प्रक्रियेतील आराखडा, प्रबंधाची मांडणी यांबाबतचे शास्त्रीय ज्ञान प्राप्त होईल.
४. संशोधनातील संगणक व इंटरनेटचे महत्त्व लक्षात येईल.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३ एमएआर ३०३ स्त्रीवादी साहित्यप्रवाहाचा अभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. स्त्रीवादाची संकल्पनात्मक मांडणी जाणून घेणे.
२. मराठीतील स्त्रियांच्या साहित्यावरील स्त्रीवादाच्या प्रभावाचे स्वरूप जाणून घेणे.
३. विवडक स्त्रीलिखित साहित्यकृतींच्या अभ्यासाधारे स्त्रीवादी अभ्यासपध्दती आत्मसात करणे.

घटक १: स्त्रीवाद: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ पाश्चात्य स्त्रीवाद: स्वरूप व विकास
(चळवळी, संस्था-संघटना, परिषदा, लेखन, कायदे व अन्य माध्यमांतून स्त्रीवादाचा झालेला प्रवास)
- १.२ भारतीय स्त्रीवाद: स्वरूप व विकास
(चळवळी, संस्था- संघटना, लेखन, कायदे व अन्य माध्यमांतून स्त्रीवादाचा झालेला प्रवास)

घटक २: मराठीतील स्त्रियांच्या साहित्यावरील स्त्रीवादाचा प्रभाव

- २.१ १९७५ पूर्वं कालखंडातील मराठीतील स्त्रियांच्या साहित्याचे स्वरूप: परामर्श (मध्ययुगीन व आधुनिक अशा दोन्ही कालखंडांचा विचार)
- २.२ १९७५ नंतरच्या मराठीतील स्त्रियांच्या लेखनावरील स्त्रीवादाचा प्रभाव (स्त्रियांची कविता, स्त्रियांची आत्मचरित्रे, स्त्रियांचे कादंबरीलेखन, स्त्रियांचे कथालेखन यांवरील स्त्रीवादाचा प्रभाव)

घटक ३: निवडक साहित्यकृतींचा स्त्रीवादी अंगाने अभ्यास -

- ३.१ 'स्त्रीसूक्त' (कवितासंग्रह) - अश्विनी धोंगडे
- ३.२ 'ब्लॉगच्या आरश्यापल्याड' (कथासंग्रह) - मनस्विनी लता रवींद्र

संदर्भग्रंथ -

१. स्त्री साहित्याचा मागोवा: खंड १,२,३ - संपा. मंदा खांडगे व इतर
२. स्त्रीवादी समीक्षा: स्वरूप आणि उपयोजन - अश्विनी धोंगडे
३. आधुनिक मराठी कवयित्रींची कविता - रा. ग. जाधव
४. मराठी लेखिका: चिंता आणि चिंतन - भालचंद्र फडके
५. स्त्रीवाद - संपा. सुमती लांडे
६. स्त्रियांची नवकथा: वाटा आणि वळणे - मंगला वरखेडे
७. स्त्रीप्रश्नांची वाटचाल: परिवर्तनाच्या दिशेने - विद्युत भागवत
८. स्त्रीविकासाच्या पाऊलखुणा - संपा. स्वाती कर्वे
९. भारतीय संदर्भातून स्त्रीवाद, स्त्रीवादी समीक्षा आणि उपयोजन - शोभा नाईक
१०. स्त्रीवादी समीक्षा: संकल्पना आणि उपयोजन - संपा. मंगला वरखेडे
११. तिसऱ्या बिंदूच्या शोधात - तारा भवाळकर
१२. स्त्रीवादी विचार आणि समीक्षेचा मागोवा - शोभा पाटील,
१३. मराठी कथेची स्थितिगती - अंजली सोमण

१४. आधुनिक कादंबरी आणि मराठी लेखिका शशिकांत साळवे
१५. चौकट - संपा. विलास खोले
१६. स्त्रीवाद: एक दृष्टिक्षेप - अरुणा सबाने
१७. स्त्रीलिखित कादंबऱ्या: प्रेरणा आणि प्रवृत्ती - विद्या देवधर
१८. स्त्रीविकासाचे नवे क्षितिज - संपा. स्वाती कर्वे
२०. स्त्रीप्रश्नांची चर्चा: एकोणिसावे शतक - प्रतिभा रानडे
२१. स्त्रियांचे गद्यलेखन - मधुबाला खोपडे
२२. मराठी कादंबरी: स्त्रियांचे योगदान - प्रमिला भिरुड
२३. स्त्रीलिखित साहित्य: संदर्भ आणि चिकित्सा - संपा. आशुतोष पाटील
२४. स्त्रियांचे कादंबरी - संपा. रेखा इनामदार साने
२५. स्त्रियांचे कथालेखन - संपा. अरुणा ढेरे
२६. मराठीतील स्त्रियांची कविता - प्रभा गणोरकर
२७. संदर्भासहित स्त्रीवाद - संपा. वंदना भागवत व इतर
२८. शोध स्त्रीप्रतिमांचा - आशुतोष पाटील
२९. हिंदू सस्कृती आणि स्त्रिया खंड १ व २ - आ. ह. साळुंखे
३०. महाराष्ट्रातील स्त्रीचळवळीचा मागोवा - मेधा नानिवडेकर
३१. मराठी दलित कादंबरीतील स्त्रीचित्रण - ज्योती लांजेवार

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. स्त्रीवादाच्या संकल्पनात्मक मांडणीचे आकलन होईल.
२. मराठीतील स्त्रियांच्या साहित्यावरील स्त्रीवादाच्या प्रभावाचे स्वरूप लक्षात येईल.
३. विवडक स्त्रीलिखित साहित्यकृतींच्या अभ्यासाधारे स्त्रीवादी अभ्यासपध्दती आत्मसात करता येईल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१

एमएआर ३०४ (अ) लोकप्रयोज्य कलांचा अभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. लोकप्रयोज्य कलांची स्वरूपवैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
२. पारंपरिक लोकप्रयोज्य कलांचा परिचय करून घेणे.
३. लोकप्रयोज्य कलांच्या प्रबोधनात्मक सामर्थ्याचा अभ्यास करणे.
४. मराठी साहित्यावरील लोकप्रयोज्य कलांच्या प्रभावांची मीमांसा करणे.

घटक १: लोकप्रयोज्य कला: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ लोकप्रयोज्य कला म्हणजे काय ?
- १.२ लोकप्रयोज्य कलांचे विशेष

घटक २: पारंपरिक लोकप्रयोज्य कला

- २.१ तमाशा
- २.२ लळित
- २.३ भारुड
- २.४ कीर्तन
- २.५ खानदेशी वहा

घटक ३: प्रबोधनात्मक लोकप्रयोज्य कला

- ३.१ सत्यशोधकी जलसे
- ३.२ आंबेडकरी जलसे

घटक ४: लोकप्रयोज्य कला आणि मराठी साहित्य

- ४.१ लोकप्रयोज्य कलांचा मराठी नाटकावरील प्रभाव
- ४.२ लोकप्रयोज्य कलांचा अन्य मराठी साहित्यावरील प्रभाव (कथा, कादंबरी व अन्य)

संदर्भग्रंथ -

१. बंजारा लोकजीवन पद्धती - डॉ. रूख्मिणी पवार
२. तमाशा लोकरंगभूमी - रूस्तम अचलखांब
३. आंबेडकरी जलसे - भगवान ठाकूर
४. महाराष्ट्राची सांस्कृतिक लोककला - डॉ. रामचंद्र देखणे
५. सगनभाऊकृत लावण्या व पोवाडे - संपा. गंगाधर मोरजे, डॉ. धोंडीराम वाडकर
६. समाज क्रांतीचे जनक महात्मा ज्योतिराव फुले - प्रा. ना. ग. पवार, अविनाश वरोरकर
७. अंधारातील लावण्या - संपा. य. न. केळकर
८. लोकरंगभूमी - प्रभाकर मांडे
९. लोकसंस्कृती बंध अनुबंध - डॉ. दत्ता भोसले
१०. मराठी नाटकातील स्त्री रूपे - डॉ. शोभा देशमुख
११. Tradition & Indian Theatre - Varhadpande M. L.
१२. Standard Dictionary of folklore, Mythology and legend - Maria Leach

१३. The Indian Theatre - Adya Rangacharya
१४. A Panorama of Theatre in India - Som Benegal
१५. दशरूपक विधान - कंगले र. पं.
१६. लोकसाहित्याची रूपरेखा - दुर्गा भागवत
१७. लोकसाहित्य विज्ञान - डॉ. सत्येंद्र
१८. आदिवासींची लोकनृत्ये - डॉ. गोविंद गारे
१९. कोलाम - डॉ. भाऊ मांडवकर
२०. लोकनाट्याची परंपरा - वि. कृ. जोशी
२१. रूपड्यांची रूपकथा - सुखटणकर ज. स.
२२. लोकसरिता - विनायक खेडेकर
२३. मराठी रंगभूमीचा पूर्वरंग - कृ. बा. मराठे
२४. मराठी रंगभूमीचा उषःकाल - माया सरदेसाई
२५. लोकसंस्कृतीचे उपासक - डॉ. रा. चिं. ढेरे
२६. गावगाड्याबाहेर - डॉ. प्रभाकर मांडे
२७. स्त्रियांचे खेळ आणि गाणी - डॉ. सरोजिनी बाबर
२८. लोकनाट्यस्वरूप - डॉ. सुदाम जाधव
२९. विदूषक - गो. के. भट
३०. तमाशा कला आणि साहित्य - नामदेव व्हटकर
३१. कलगीतुरा - म. वा. धोंड
३२. भरतमुनींचे नाट्यशास्त्र - गोदावरी केतकर
३३. जांभुळ आख्यान : लोकमहाभारत - गणेश हाके
३४. सोंगाडया - भि. शि. शिंदे
३५. आंबेडकरी शाहिरी - कृष्णा किरवले

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. लोकप्रयोज्य कलांच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचे आकलन होईल.
२. पारंपरिक लोकप्रयोज्य कलांचा परिचय होईल.
३. लोकप्रयोज्य कलांच्या प्रबोधनात्मक सामर्थ्य लक्षात येईल.
४. मराठी साहित्यावरील लोकप्रयोज्य कलांचा प्रभाव समजेल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२

एमएआर ३०४ (ब) कथा: लेखन व सादरीकरण

उद्दिष्टे (Objectives):

१. कथेची संकल्पना व रचनातंत्र यांचे आकलन करून घेणे.
२. कथालेखनाची प्रक्रिया जाणून घेणे.
३. कथा सादरीकरणाचे कौशल्य आत्मसात करणे.

घटक १: कथा: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ कथेची संकल्पना
- १.२ कथेची स्वरूपवैशिष्ट्ये
- १.३ कथेचे रचनातंत्र

घटक २: कथालेखनाची प्रक्रिया

- २.१ अनुभव
- २.२ कथानक
- २.३ पात्र
- २.४ वातावरण
- २.५ निवेदनपध्दती
- २.६ भाषा

घटक ३: कथा: प्रकार व परंपरा

- ३.१ कथाप्रकारांचा परिचय
(लघुकथा, दीर्घकथा, रूपककथा, दलित कथा, ग्रामीण कथा, विज्ञान कथा, गूढकथा)
- ३.२ मराठी कथेच्या परंपरेचा परिचय (प्रमुख कथाकारांच्या अनुषंगाने)

घटक ४ कथा सादरीकरण कौशल्य

- ४.१ कथा सादरीकरणासाठी आवश्यक बाबी
  - ४.१.१ कथेची उचित निवड
  - ४.१.२ नाट्याभिनय (कायिक व वाचिक)
  - ४.१.३ भाषाप्रभुत्व
  - ४.१.४ स्पष्ट शब्दोच्चार व सुरावलीचे भान
  - ४.१.५ देहबोली

संदर्भग्रंथ -

१. साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया - आनंद यादव
२. सृजनात्मक लेखन - आनंद पाटील
३. कथा: संकल्पना आणि समीक्षा - सुधा जोशी
४. पाण्यावरची अक्षरे - गंगाधर गाडगीळ
५. मराठी कथा: उगम आणि विकास - इंदुमती शेवडे

६. मराठी कथासाहित्य एक आलेख - म. ना. अदवंत
७. मराठी कथेची स्थितिगती - अंजली सोमण
८. कथा आणि कथाकथन - राजा मंगळवेढेकर
९. मिरासदारी (प्रस्तावना) - द. मा. मिरासदार

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. कथेची संकल्पना व रचनातंत्र यांचे आकलन होईल.
२. कथालेखनाची प्रक्रिया लक्षात येईल.
३. कथा सादरीकरणाचे कौशल्य आत्मसात होईल.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

एमएआर ३०४ (क) तौलनिक साहित्याभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. तौलनिक साहित्याभ्यास या अभ्यासक्षेत्राचे स्वरूप जाणून घेणे.
२. तौलनिक साहित्याभ्यासातील प्रमुख संकल्पनांचे आकलन करून घेणे.
३. पाश्चात्य वाङ्मयीन वादांच्या मराठी साहित्यावरील प्रभावाची मीमांसा करणे.

घटक १: तौलनिक साहित्याभ्यास: स्वरूप

- १.१ तौलनिक साहित्याभ्यासाची संकल्पना
- १.२ तौलनिक साहित्याभ्यासाचे स्वरूप

घटक २: विश्वसाहित्य, राष्ट्रीय साहित्य आणि भारतीय साहित्य

- २.१ विश्वसाहित्य: संकल्पना
- २.२ राष्ट्रीय व भारतीय साहित्य: संकल्पना

घटक ३: तौलनिक साहित्याभ्यासातील प्रमुख संकल्पना

- ३.१ साम्य, भेद
- ३.२ प्रभव, प्रभाव
- ३.३ वस्तुबीजे, स्वागत, आदान-प्रदान

घटक ४: तौलनिक साहित्याभ्यासाचे क्षेत्र - वाङ्मयीन वाद

- ४.१ सौंदर्यवाद व अस्तित्ववाद यांच्या मराठी साहित्यावरील प्रभावाचा विचार

संदर्भग्रंथ -

१. तौलनिक साहित्याभ्यास: तत्त्वे आणि दिशा - संपा. चंद्रशेखर जहागीरदार
२. तौलनिक साहित्याभ्यास - वसंत बापट
३. तौलनिक साहित्याभ्यास: नवे सिद्धांत आणि उपयोजन - आनंद पाटील
४. तौलनिक साहित्याभ्यास आणि मध्ययुगीन मराठी वाङ्मय - र. बा. मंचरकर
५. साहित्य: रंग आणि अंतरंग - निशिकांत मिरजकर
६. भारतीय साहित्याची संकल्पना - संपा. द. दि. पुंडे आणि पद्मजा घोरपडे
७. तौलनिक साहित्य आणि शेक्सपियरची नाटके - वा.पु.गिंडे
८. तौलनिक साहित्य -निशिकांत मिरजकर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. तौलनिक साहित्याभ्यास या अभ्यासक्षेत्राचे स्वरूप लक्षात येईल.
२. तौलनिक साहित्याभ्यासातील प्रमुख संकल्पनांचे आकलन होईल.
३. पाश्चात्य वाङ्मयीन वादांच्या मराठी साहित्यावरील प्रभावाचे स्वरूप स्पष्ट होईल.

Audit Course

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

AC 301 C लेखनविषयक नियम व मुद्रितशोधन

उद्दिष्टे (Objectives):

१. प्रकाशन व संपादन क्षेत्रातील कामांसाठी आवश्यक मुद्रितशोधन या कौशल्याचा परिचय करून देणे.
२. लेखनविषयक नियम व मुद्रितशोधन यांची उपयुक्तता लक्षात आणून देणे.
३. मुद्रितशोधनाचे तंत्र व प्रक्रिया शिकवणे.
४. मुद्रितशोधनाचा सराव करणे.

घटक १: लेखनविषयक नियमांचे मुद्रितशोधनातील महत्त्व

- १.१ लेखनविषयक नियमांची माहिती
- १.२ मराठी विरामचिन्हांचा परिचय
- १.३ मुद्रितशोधनातील लेखनविषयक नियमांचे महत्त्व

घटक २: मुद्रितशोधन: स्वरूप व प्रक्रिया

- २.१ मुद्रितशोधन म्हणजे काय ?
- २.२ मुद्रितशोधनाच्या उपयोजनाची क्षेत्रे आणि या कौशल्याची आवश्यकता
- २.३ मुद्रितशोधनाच्या खुणा, त्यांचा आणि त्यांचे उपयोजन

घटक ३: मुद्रितशोधन: उपयोजन

- ३.१ किमान तीनशे शब्दांचे तीन गद्य उतारे निवडून त्यातील विरामचिन्हे ओळखून त्यांची प्रकारानुसार यादी करा.
- ३.२ वर्गातील विद्यार्थ्यांचे दोन गट करून एका गटाने लिहिलेल्या उताऱ्याचे दुसऱ्या गटाकडून मुद्रितशोधन करून घ्या. (किमान दोन उतारे प्रत्येक गटाकडून)

संदर्भग्रंथ -

१. सुगम मराठी व्याकरण - मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
२. मुद्रित - शोधन, भाग - १ - य. ए. धायगुडे, दि पूना प्रेस ऑनर्स असो. लि., पुणे.
३. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके, कोल्हापूर.
४. सुलभ मराठी व्याकरण व लेखन - पद्मिनी बिनीवाले, नवनीत, मुंबई.
५. शुद्धलेखन नियमावली - भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन, मुंबई.
६. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप - मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
७. शुद्धलेखन मार्गप्रदीप - अरुण फडके, अंकुर, ठाणे.
८. मराठी लेखन-कोश - अरुण फडके, केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई.
९. मराठी लेखन कोश - यास्मिन शेख, मनोविकास, पुणे.
१०. लेखनमित्र - र. य. साने, विद्या विकास पब्लिशर्स, नागपूर.

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. मुद्रितशोधन या कौशल्याचा परिचय होईल आणि त्यातून उपलब्ध होणाऱ्या रोजगाराच्या संधी शोधता येतील.
२. लेखनविषयक नियम व मुद्रितशोधन यांची उपयुक्तता लक्षात येईल.
३. मुद्रितशोधनाचे तंत्र व प्रक्रिया शिकतील.
४. मुद्रितशोधनाचा सराव करून प्रत्यक्ष ते काम करतील.

Audit Course

अभ्यासपत्रिका क्र. ०४

AC 301 D निबंधलेखन

उद्दिष्टे (Objectives):

१. निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये व निराळेपण लक्षात घेणे.
२. निबंधलेखनाचे तंत्र अवगत करणे.
३. विविध प्रकारांतील निबंधलेखनाचा सराव करणे.

घटक १: निबंध: स्वरूप व वैशिष्ट्ये

- १.१ निबंध म्हणजे काय ?
- १.२ निबंधाची वैशिष्ट्ये व निराळेपण

घटक २: निबंधलेखनाचे तंत्र

- २.१ आशयाची मांडणी
- २.२ लेखनतंत्र

घटक ३: निबंधाचे प्रकार

- ३.१ चार निवडक प्रकारांतील निबंधलेखनाचे स्वरूप व प्रात्यक्षिक
  - ३.१.१ वर्णनात्मक
  - ३.१.२ आत्मनिवेदनात्मक
  - ३.१.३ चिंतनात्मक
  - ३.१.४ ललित

संदर्भग्रंथ -

१. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके, कोल्हापूर.
२. मराठी भाषा: उपयोजन आणि सर्जन - संपा. अनिल गवळी.
३. सुलभ मराठी व्याकरण व लेखन - पद्मिनी बिनीवाले, नवनीत, मुंबई.
४. निबंध: शास्त्र व कला - प्र. न. जोशी
५. वाङ्मयीन निबंध - रा. ग. जाधव, कॉन्टिनेन्टल, पुणे.
६. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन- मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
७. ग्रंथ - संवाद - वि. शं. चौघुले, प्रतिमा, पुणे.
८. लेखनमित्र - र. य. साने, विद्या विकास पब्लिशर्स, नागपूर.
९. मराठी निबंध पुष्पांजली - शोभना अळवणी
१०. डायमंड निबंधलेखमाला - विभावरी दामले, प्राची साठे

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये व निराळेपण लक्षात येईल.
२. निबंधलेखनाचे तंत्र अवगत होईल.
३. विविध प्रकारांतील निबंधलेखनाच्या सरावातून मुद्देसूदपणा, सुसूत्रता आणि मांडणी कौशल्य आत्मसात होईल.

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव
भाषा अभ्यास प्रशाळा व संशोधन केंद्र
मराठी विभाग
एम्. ए. मराठी
(सी. बी. सी. एस.)
जुलै २०२० पासून लागू
सत्र चार

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका -

एमएआर ४०१ - विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराचा अभ्यास - कविता

एमएआर ४०२ - संशोधन प्रकल्प

एमएआर ४०३ - लोकसाहित्य व खानदेशी लोकसाहित्य

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका -

एमएआर ४०४ (अ) - कार्यालयील लेखन व पत्रव्यवहार

एमएआर ४०४ (ब) - निवडक निबंधवाङ्मयाचा अभ्यास

एमएआर ४०४ (क) - मराठी साहित्य व चित्रपट

ऑडिट अभ्यासपत्रिका -

एसी ४०१ C - भाषण कौशल्य (वक्तृत्व, वादविवाद व सूत्रसंचालन कौशल्य)

एसी ४०१ D - ग्रंथ: परिचय व परीक्षण लेखन

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१

एमएआर ४०१ विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराचा अभ्यास - कविता

उद्दिष्टे (Objectives):

१. कविता या वाङ्मयप्रकाराच्या संकल्पनाव्यूहाचे आकलन करून घेणे.
२. कवितेच्या प्रमुख प्रकारांचा परिचय करून घेणे.
३. ठळक टप्प्यांच्या आधारे आधुनिक मराठी कवितेची वाटचाल जाणून घेणे.
४. निवडक कवितासंग्रहांच्या अध्ययनातून कवितेच्या अभ्यासाची दृष्टी विकसित करणे.

घटक १: कविता: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ कवितेची संकल्पना
- १.२ कवितेचे घटक

घटक २: कवितेचे प्रकार

- २.१ मध्ययुगीन काव्याचे प्रमुख प्रकार (ओवी, अभंग, भारुड, लावणी, पोवाडा, आख्यानकाव्य)
- २.२ आधुनिक कवितेचे प्रमुख प्रकार (सुनीत, मुक्तछंद, दीर्घ कविता, खंडकाव्य, गजल, हायकू)

घटक ३: आधुनिक मराठी कवितेची वाटचाल

- ३.१ केशवसुतकालीन कविता
- ३.२ नवकविता
- ३.३ साठोत्तरी कविता

घटक ४: निवडक कवितासंग्रहांचा अभ्यास

- ४.१ 'तुही यत्ता कंची' - नामदेव ढसाळ
- ४.२ 'पायी चालणार' - प्रफुल्ल शिलेदार

संदर्भग्रंथ -

१. कवितेचा शोध - वसंत पाटणकर
२. कविता: संकल्पना, निर्मिती आणि समीक्षा - वसंत पाटणकर
३. काही मराठी कवी: जाणवा आणि शैली - सुधीर रसाळ
४. अर्वाचीन मराठी काव्यदर्शन - अक्षयकुमार काळे
५. मराठी कविता आणि आधुनिकता - यशवंत मनोहर
६. मराठी कविता: स्वरूप आणि विवेचन - निशिकांत ठकार
७. साठोत्तरी कविता आणि कवी - रा. ग. जाधव
८. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता - संपादक: सुषमा करोगल
९. कविता आणि प्रतिमा - सुधीर रसाळ
१०. मराठी काव्याचे मानदंड- भाग १, २ - स. रा. गाडगीळ
११. कवितेविषयी - वसंत आबाजी डहाके
१२. दोन परंपरा - द. भि. कुलकर्णी
१३. मराठी साहित्य: प्रेरणा व स्वरूप - संपा. गो.मा. पवार, म. द. हातकंगलेकर
१४. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता (१९४५ ते १९६०) - संपा. वसंत पाटणकर

१५. स्वातंत्र्योत्तर मराठी कविता (१९६१ ते १९८०) - संपा. तु. शं. कुलकर्णी
१६. साहित्य: अध्यापन आणि प्रकार - संपा. संपा. श्री. पु. भागवत आणि इतर
१७. आधुनिक मराठी कविता: काही रूपे, काही रंग - गो. म. कुलकर्णी
१८. आधुनिक मराठी काव्य: उद्गम, विकास आणि भवितव्य - दि. के. बेडेकर
१९. कवितारती - विजया राजाध्यक्ष
२०. मराठी कविता: १९४५ ते १९६० - रा. श्री. जोग
२१. मराठी कविता: नवी वळणे - प्रकाश देशपांडे केजकर
२२. आधुनिक मराठी कवयित्रींची कविता - रा. ग. जाधव
२३. मी भयंकराच्या दारात उभा आहे ! - संपा. सतीश काळेसकर, प्रज्ञा दया पवार
२४. नवे कवी नवी कविता - विश्राम गुप्ते
२५. नव्वदोत्तरी आंबेडकरी कवितेची मीमांसा - अशोक इंगळे
२६. दलित कवितेचा इतिहास - महेंद्र भवरे
२७. आधुनिक मराठी कविता - प्रकाश देशपांडे केजकर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. कविता या वाङ्मयप्रकाराच्या संकल्पनाव्यूहाचे आकलन होईल.
२. कवितेच्या प्रमुख प्रकारांचा परिचय होईल.
३. आधुनिक मराठी कवितेची वाटचाल समजेल.
४. कवितेच्या अभ्यासाची दृष्टी विकसित होईल.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२

एमएआर ४०२ संशोधन प्रकल्प

उद्दिष्टे (Objectives):

१. संशोधन पध्दतीचे उपयोजन करण्याची दृष्टी प्राप्त करून घेणे.
२. संशोधन विषयाची निवड, त्याचा आराखडा, मांडणी यांबाबतचे तंत्र अवगत करणे.
३. वाङ्मयीन संशोधनाची शिस्त लक्षात घेऊन संशोधन दृष्टी विकसित करणे.

अभ्यासपत्रिकेचे स्वरूप-

- सदर अभ्यासपत्रिकेसाठी विद्यार्थ्यांनी सत्राच्या सुरुवातीला संपूर्ण अभ्यासक्रमातील घटकांपैकी कोणत्याही घटकाशी संबंधित एका विषयाची निवड संबंधित मार्गदर्शकांशी (विषयशिक्षकांशी) चर्चा करून करावयाची आहे.
- निवडलेल्या विषयावरील संशोधन प्रकल्प सत्राच्या अखेरीस विद्यार्थ्यांनी संबंधित मार्गदर्शकांकडे (विषयशिक्षकांकडे) जमा करावयाचा आहे.
- सदर प्रकल्प सत्र तिसऱ्यामध्ये अभ्यासलेल्या संशोधन पध्दतीच्या अभ्यासपत्रिकेनुसार असावा.
- संशोधन प्रकल्प लेखनाबाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्याची जबाबदारी संबंधित विषयशिक्षकांची राहिल.
- संशोधन प्रकल्प किमान ४०-५० पृष्ठसंख्येचा असावा. संशोधन प्रकल्प हस्तलिखित स्वरूपातच असावा.
- संशोधन प्रकल्पाच्या पहिल्या पानावर संबंधित मार्गदर्शक, विभागप्रमुख आणि संचालक यांच्या स्वाक्षरी असाव्यात. सदर अभ्यासपत्रिकेसाठी परीक्षेचे स्वरूप व गुणांची विभागणी खालीलप्रमाणे असेल.

अंतर्गत गुण (४० गुण)	सादरीकरण (Presentation) - PPT / Seminar / मौखिकी	३० गुण
	वर्गातील उपस्थिती व वर्तन	१० गुण
विद्यापीठ परीक्षा गुण (६० गुण)	संशोधन प्रकल्प	६० गुण
	एकूण गुण	१०० गुण

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. संशोधन पध्दतीचे उपयोजन करण्याची दृष्टी प्राप्त होईल.
२. संशोधन विषयाची निवड, त्याचा आराखडा, मांडणी यांबाबतचे तंत्र अवगत होईल.
३. वाङ्मयीन संशोधनाची शिस्त आत्मसात करून संशोधन दृष्टी विकसित होईल.

अनिवार्य अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

एमएआर ४०३ लोकसाहित्य आणि खानदेशी लोकसाहित्य

उद्दिष्टे (Objectives):

१. लोकसाहित्य या अभ्यासक्षेत्राची संकल्पना व स्वरूप जाणून घेणे.
२. लोकसाहित्याच्या संप्रदायांचे स्वरूप ध्यानात घेणे.
३. मिथक व लोकतत्त्व या संकल्पनांचे आकलन करून घेणे.
४. खानदेशातील अहिराणी व आदिवासी लोकसाहित्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये समजून घेणे.

घटक १: लोकसाहित्याचे स्वरूप

- १.१ लोकसाहित्य: व्याख्या व संकल्पना
- १.२ लोकसाहित्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये

घटक २: लोकसाहित्यातील संप्रदाय

- २.१ निसर्गरूपकवादी संप्रदाय
- २.२ भ्रान्त कल्पनाविवादी संप्रदाय
- २.३ हेतूकथावादी संप्रदाय
- २.४ भाषाशास्त्रीय संप्रदाय

घटक ३: मिथक व लोकतत्त्व

- ३.१ मिथक: संकल्पना व स्वरूप
- ३.२ लोकतत्त्व: संकल्पना व स्वरूप

घटक ४: खानदेशातील अहिराणी लोकसाहित्य

- ४.१ अहिराणी लोकगीते
- ४.२ अहिराणी लोकोक्ती (म्हणी, उखाणे, वाक्प्रचार)

घटक ५: खानदेशातील आदिवासी लोकसाहित्य

- ५.१ आदिवासी लोकगीते
- ५.२ आदिवासी लोकोक्ती

संदर्भग्रंथ -

१. लोकसाहित्याचे स्वरूप - डॉ. प्रभाकर मांडे
२. लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह - डॉ. प्रभाकर मांडे
३. लोकसाहित्य स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र - डॉ. गं. ना. मोरजे
४. लोकसाहित्य: शोध व समीक्षा - डॉ. रा. चिं. ढेरे
५. संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य - डॉ. रा. चिं. ढेरे
६. लोकसाहित्य उद्गम आणि विकास - डॉ. शरद व्यवहारे
७. लोकसाहित्य कला विचार : डॉ. गं. ना. मोरजे
८. लोकसाहित्याची मीमांसा - डॉ. विश्वनाथ शिंदे
९. लोकसाहित्याची रूपरेषा - दुर्गा भागवत

- १० धर्म आणि लोकसाहित्य - दुर्गा भागवत
- ११ लोकसाहित्य व लोकतत्त्व - मधुकर वाकोडे
- १२ लोकसाहित्य व लोकपरंपरा - संपा. डॉ. र. ना. वरखेडे
- १३ अहिराणी लोकसाहित्य - कृष्णा पाटील
- १४ अहिराणी लोकसाहित्य - दा. गो. बोरसे
- १५ खानदेशी लोककथा - डॉ. बी. एन. पाटील, प्रशांत पब्लिकेशनन्स जळगाव
- १६ पावरा समाज आणि संस्कृती - डी. जी. पाटील
- १७ पावरांच्या लोकदेवता - डी. जी. पाटील
- १८ मावची बोली, समाज आणि संस्कृती - डॉ. सुधीर कोठावडे
- १९ भिल्लांचे वागवैभव - संपा. विजया सोनार
- २० कोकणीचे मौखिक वाङ्मय - संपा. विजया सोनार
- २१ आदिवासी कोकणांच्या कथा - संपा. विजया सोनार
- २२ खान्देशातील लोकदेवता : कानबाई - डॉ. पुष्पलता करनकाळ
- २३ कानबाईची गाणी - डॉ. पुष्पलता करनकाळ
- २४ ढोल दिवाळी विशेषांक २००२ - भाषा संशोधन प्रकाशन केंद्र बडोदा
- २५ ढोल विशेषांक (पावरा, देहवाली, अहिराणी), - भाषा संशोधन प्रकाशन केंद्र बडोदा
- २६ लोकसंचित -डॉ. तारा भवाळकर
- २७ लोकनाट्य : उद्गम आणि विकास - डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत
- २८ लोकरंजनाची पारंपरिक माध्यमे - डॉ. शरद व्यवहारे
- २९ भिल्लांची गाणी - डॉ. सुदाम जाधव
- ३० लोकसाहित्य व लोकसंस्कृती - डॉ. विद्या व्यवहारे
- ३१ महाराष्ट्रातील आदिवासी मराठी लोकसाहित्य: एक शोध - डॉ. माहेश्वरी गावीत, दास्ताने रामचंद्र आणि कंपनी
- ३२ अहिराणी बोली भाषावैज्ञानिक अभ्यास - डॉ. रमेश सुर्यवंशी
- ३३ अहिराणी बोली म्हणी व वाक्प्रचार - डॉ. रमेश सुर्यवंशी
- ३४ अहिराणी बोली शब्दकोश - डॉ. रमेश सुर्यवंशी
- ३५ खान्देशातील म्हणी (वर्गीकरणात्मक) - डॉ. रमेश सुर्यवंशी
- ३६ लोकसाहित्य आणि अभ्यास विषय (खानदेशी) - डॉ. रमेश सुर्यवंशी
- ३७ अहिराणी लोकगीते व लोकभाषा - डॉ. म. सु. पगारे, प्रशांत पब्लिकेशनन्स जळगाव
- ३८ अहिराणी लोकगीतातील लोकतत्त्व, इहवाद आणि लोकभाषा - डॉ. म. सु. पगारे
- ३९ अहिराणी म्हणीतील समाजभाषा - डॉ. म. सु. पगारे
- ४० पावरा लोकगीतातील लोकसंस्कृती - डॉ. म. सु. पगारे
- ४१ साहित्य: लोक, ग्रामीण आणि दलित (खंड १ ते ४ पैकी पहिला खंड) डॉ. म. सु. पगारे, दिलीपराज प्रकाशन पुणे
- ४२ वही वाङ्मयातील लोकजीवन - डॉ. म. सु. पगारे, सागर प्रकाशन जळगाव
- ४३ बोलीभाषा संशोधनाच्या नव्या दिशा - संपा. डॉ. म. सु. पगारे, डॉ. आशुतोष पाटील प्रशांत पब्लिकेशनन्स जळगाव

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. लोकसाहित्य या अभ्यासक्षेत्राची संकल्पना व स्वरूप यांचे आकलन होईल.
२. लोकसाहित्याच्या संप्रदायांचे स्वरूप लक्षात येईल.
३. मिथक व लोकतत्त्व या संकल्पनांचे भान प्राप्त होईल.
४. खान्देशातील अहिराणी व आदिवासी लोकसाहित्याची स्वरूपवैशिष्ट्ये समजतील.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०१

एमएआर ४०४ (अ) कार्यालयीन लेखन व पत्रव्यवहार

उद्दिष्टे (Objectives):

१. कार्यालयीन लेखन व पत्रव्यवहाराचे कौशल्य आत्मसात करणे.
२. व्यक्तिगत, प्रशासकीय, व्यावसायिक, नोकरी यांसाठी अनिवार्य पत्रव्यवहाराचे स्वरूप जाणून घेणे.
३. पत्रात्मक लेखनाच्या नव्या रूपांचा परिचय करून घेणे.

घटक १: कार्यालयीन लेखनव्यवहार

- १.१ टिप्पणी लेखन, अहवाल लेखन, इतिवृत्त लेखन
- १.२ जाहीर निवेदन, माहितीपत्रक वा प्रसिध्दीपत्रक

घटक २: पत्रव्यवहार

- २.१ व्यक्तिगत पत्रव्यवहार - अभिनंदन पत्र, आभार पत्र, विनंती अर्ज वा पत्र, तक्रार पत्र
- २.२ कार्यालयीन पत्रव्यवहार- प्रशासनिक पत्र, अर्धशासकीय पत्र, कार्यालयीन आदेश
- २.३ व्यावसायिक पत्र
- २.४ नोकरीसाठी अर्ज

घटक ३: पत्रात्मक लेखनाची नवी रूपे

- ३.१ निमंत्रण पत्रिका ३.२ शुभेच्छापत्र ३.३ कार्यक्रम पत्रिका ३.४ ग्रंथपरिचय पत्रक

संदर्भग्रंथ -

१. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नशिराबादकर
२. व्यावहारिक मराठी - सयाजीराव मोकाशी, रंजना नेमाडे
३. व्यावहारिक मराठी - स्नेहल तावरे
४. सुगम मराठी व्याकरण - लेखन - मो. रा. वाळंबे
५. मराठी व्याकरण व लेखन - विनायक गंधे
६. मराठी व्याकरण: निबंध व पत्रलेखन - निर्मला काकडे, शैलजा देवगावकर
७. व्यावहारिक मराठी - कल्याण काळे, द. दि. पुंडे
८. उपयोजित मराठी - प्रभाकर जोशी, किशोर पाटील
९. उपयोजित मराठी - रमेश वरखेडे
१०. व्यावहारिक मराठी - प्रकाश परब
११. कार्यालयीन कौशल्ये - अक्षय घोरपडे

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. कार्यालयीन लेखन व पत्रव्यवहाराचे कौशल्य होईल.
२. व्यक्तिगत, प्रशासकीय, व्यावसायिक, नोकरी यांसाठी अनिवार्य पत्रव्यवहाराचे स्वरूप ध्यानात येईल.
३. पत्रात्मक लेखनाची नवी रूपे जाणून घेता येतील.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०२

एमएआर ४०४ (ब) निवडक निबंधवाङ्मयाचा अभ्यास

उद्दिष्टे (Objectives):

१. वैचारिक व ललित निबंधवाङ्मयाचे स्वरूप जाणून घेणे.
२. सावरकरांच्या निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
३. साने गुरुजींच्या निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
४. नरेंद्र दाभोळकरांच्या निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.

घटक १: निबंधवाङ्मयाचा विकास

- १.१ वैचारिक निबंध
- १.२ ललित गद्य

घटक २: 'विज्ञान आणि समाज' - वि. दा. सावरकर

- २.१ 'विज्ञान आणि समाज' या पुस्तकातील निबंधलेखनाचे स्वरूप
- २.२ 'विज्ञान आणि समाज' या पुस्तकातील निबंधलेखनाचे विशेष

घटक ३: 'भारतीय संस्कृती' - साने गुरुजी

- ३.१ 'भारतीय संस्कृती' या पुस्तकातील निबंधलेखनाचे स्वरूप
- ३.२ 'भारतीय संस्कृती' या पुस्तकातील निबंधलेखनाचे विशेष

घटक ४: 'विचार तर कराल' - नरेंद्र दाभोळकर

- ४.१ 'विचार तर कराल' या पुस्तकातील निबंधलेखनाचे स्वरूप
- ४.२ 'विचार तर कराल' या पुस्तकातील निबंधलेखनाचे विशेष

संदर्भग्रंथ-

१. प्रद्रक्षिणा खंड १ व २ - संपा. अनिरुध्द कुलकर्णी
२. मराठी निबंध : उद्गम आणि विकास - गिरीश मोरे
३. मराठी निबंध - म.मा.आळतेकर
४. आधुनिक मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - गो. म. कुलकर्णी
५. विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र खंड १ व ८ - य. दि. फडके
६. बदलता भारत - भानू काळे
७. मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार - द. वा. पोतदार
८. मराठी निबंधाची वाटचाल - शं. गो. तुळपुळे
९. अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका- गं. बा. सरदार
१०. मराठी निबंध - लघुनिबंध: स्वरूप व विवेचन - वि. पां. व चंद्रकांत देऊळगावकर
११. एकोणिसाव्या शतकातील मराठी गद्य खंड १ व २ - संपा. भा. ल. भोळे
१२. ऐसे कैसे झाले भोंदू - डॉ. नरेंद्र दाभोळकर
१३. भ्रम आणि निरस - डॉ. नरेंद्र दाभोळकर
१४. अंधश्रद्धा : प्रश्नचिन्ह आणि पूर्णविराम - डॉ. नरेंद्र दाभोळकर
१५. अंधश्रद्धा विनाशाय - डॉ. नरेंद्र दाभोळकर

१६. पृथ्वीमोलाचा माणूस - महाराष्ट्र अंधश्रध्दा निर्मूलन समिती

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. वैचरिक व ललित निबंधवाङ्मयाच्या स्वरूपाचे आकलन होईल.
२. सावरकरांच्या निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये ध्यानात येतील.
३. साने गुरुजींच्या निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये लक्षात येतील.
४. नरेंद्र दाभोळकरांच्या निबंधलेखनाची वैशिष्ट्ये समजतील.

ऐच्छिक अभ्यासपत्रिका

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

एमएआर ४०४ (क) मराठी साहित्य व चित्रपट

उद्दिष्टे (Objectives):

१. माध्यमांतर ही संकल्पना समजून घेणे.
२. साहित्यकृतीच्या माध्यमांतराची प्रक्रिया अभ्यासणे.
३. नाटक व कादंबरी यांवरून तयार झालेल्या चित्रपटांचा तुलनात्मक विचार करणे.

घटक १: माध्यमांतर: संकल्पना व स्वरूप

- १.१ माध्यमांचे प्रकार व विशेष
- १.२ साहित्यकृतीचे माध्यमांतर

घटक २: चित्रपटनिर्मिती: स्वरूप व वैशिष्ट्ये

- २.१ चित्रपटनिर्मितीची प्रक्रिया
- २.२ चित्रपटनिर्मितीची स्वरूपवैशिष्ट्ये

घटक ३: साहित्य व चित्रपट या माध्यमांमधील साम्यभेदांचा तुलनात्मक विचार

घटक ४: मराठी साहित्य व चित्रपट: अनुबंध

- ४.१ मराठी कादंबरी व चित्रपट (मराठी कादंबऱ्यांवरून तयार झालेल्या चित्रपटांचा (मराठी वा हिंदी) परामर्श व तुलनात्मक विचार)
- ४.२ मराठी नाटक व चित्रपट (मराठी नाटकांवरून तयार झालेल्या चित्रपटांचा (मराठी वा हिंदी) परामर्श व तुलनात्मक विचार)

संदर्भग्रंथ -

१. प्रद्रक्षिणा खंड १ व २ - संपा. अनिरुध्द कुलकर्णी
२. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड चार ते सहा - संपा. रा. श्री. जोग
३. मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड सात - संपा. रा. ग. जाधव
४. मराठी चित्रपटाची पटकथा - अनिल सपकाळ
५. सिनेमाची गोष्ट - अनिल दामले
६. शेक्सपिअर आणि सिनेमा - विजय पाडळकर
७. गगनी समुद्र बिंबले...- विजय पाडळकर
८. देवदास ते भुवनशोम - विजय पाडळकर
९. साहित्यकृतीचे माध्यमांतर - संपा. राजेंद्र थोरात, आशुतोष कसबेकर

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. माध्यमांतर संकल्पनेचे सुस्पष्ट आकलन होईल.
२. साहित्यकृतीच्या माध्यमांतराची प्रक्रिया लक्षात येईल.
३. नाटक व कादंबरी यांवरून तयार झालेल्या चित्रपटांचा तुलनात्मक विचार करण्याचे शिकतील.

Audit Course

अभ्यासपत्रिका क्र. ०३

AC 401 C भाषण कौशल्य (वक्तृत्व, वादविवाद व सूत्रसंचालन कौशल्य)

उद्दिष्टे (Objectives):

1. विविधांगी भाषण कौशल्य (वक्तृत्व, वाद, सूत्रसंचालन) आत्मसात करणे.
2. भाषण कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी समजून घेणे.
3. भाषण कौशल्याच्या माध्यमातून व्यक्तिमत्त्व विकासासोबतच रोजगाराच्या संधीचा शोध घेण्यास प्रवृत्त करणे.

घटक १: भाषण कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी

- १.१ वाचन, मनन, चिंतन, अभ्यास
- १.२ मांडणी- प्रारंभ, मुख्य विवेचन, समर्पक व आकर्षक मुद्दे, समारोप
- १.३ सुसूत्रता, सहजता, ओघवतेपणा, भाषाप्रभुत्व, शैली
- १.४ देहबोली

घटक २: वक्तृत्व कौशल्य

- २.१ वक्तृत्व कौशल्याचे स्वरूप
- २.२ वक्तृत्व कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी

घटक ३: वाद कौशल्य

- ३.१ वाद कौशल्याचे स्वरूप
- ३.२ वादा कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी

घटक ४: सूत्रसंचालन कौशल्य

- ४.१ सूत्रसंचालन कौशल्याचे स्वरूप
- ४.२ सूत्रसंचालन कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी

संदर्भग्रंथ -

१. भाषासंवाद - नंदकुमार मोरे
२. संवादशास्त्र - श्रीपाद जोशी
३. देहबोली - अंजली पेंडसे
४. व्यासपीठ - महादेव वाळुंज
५. प्रभावी भाषण कला - रवींद्र देसाई
६. संवादाची मूलतत्त्वे - श्रीपाद भालचंद्र जोशी, य. च. म. मु. वि., नाशिक

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. वक्तृत्व, वाद, सूत्रसंचालन ही कौशल्ये आत्मसात होतील.
२. भाषण कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी ध्यानात येतील.
३. भाषण कौशल्याच्या माध्यमातून व्यक्तिमत्त्व विकासासोबतच रोजगाराच्या संधीचा शोध घेता येईल.

Audit Course

अभ्यासपत्रिका क्र. ०४

AC 401 D ग्रंथ परिचय व परीक्षण

उद्दिष्टे (Objectives):

१. ग्रंथपरिचय व ग्रंथपरीक्षण तंत्र अवगत करणे.
२. ग्रंथपरिचयासाठी आवश्यक घटकांचे स्वरूप जाणून घेणे.
३. ग्रंथपरीक्षणसाठी आवश्यक घटकांचे स्वरूप समजून घेणे.

घटक १: ग्रंथ परिचय

- १.१ ग्रंथ परिचयाचे स्वरूप (ग्रंथाचे नाव, लेखकाचे नाव, ग्रंथाच्या आशयाबाबत व वैशिष्ट्यांबाबत विवेचन)
- १.२ ग्रंथ परिचय लेखनाचे तंत्र

घटक २: ग्रंथपरीक्षण

- २.१ ग्रंथपरीक्षणाची पूर्वतयारी - वाचन, आकलन, टिपणे
- २.२ ग्रंथपरीक्षणाचे स्वरूप - प्रास्ताविक (ग्रंथांचे शीर्षक व प्रकाशनकाल, ग्रंथाचा प्रधान विषय), ग्रंथाचे एकंदर स्वरूप व मांडणी, ग्रंथाचे वेगळेपण, गुणदोषात्मक विवेचन, मूल्यमापनात्मक अभिप्राय, शीर्षक.

घटक ३: ग्रंथ परिचय व परीक्षण - उपयोजन

- ३.१ ललित व वैचारिक अशा दोन्ही प्रकारांतील ग्रंथांचे परीक्षण लिहिण्याचा सराव करणे.

संदर्भग्रंथ -

१. रसग्रहण: कला व स्वरूप - गो. म. कुलकर्णी, कॉन्टिनेन्टल, पुणे.
२. रसास्वाद : वाङ्मय आणि कला - माधव आचवल, मुंबई मराठी साहित्य संघ, मुंबई.
३. व्यावहारिक मराठी - ल. रा. नसिराबादकर, फडके, कोल्हापूर.
४. मराठी भाषा: उपयोजन आणि सर्जन - संपा. अनिल गवळी.
५. सुलभ मराठी व्याकरण व लेखन - पद्मिनी बिनीवाले, नवनीत, मुंबई.
६. वाङ्मयीन निबंध - रा. ग. जाधव, कॉन्टिनेन्टल, पुणे.
७. सुगम मराठी व्याकरण व लेखन- मो. रा. वाळंबे, नितीन, पुणे.
८. ग्रंथ - संवाद - वि. शं. चौधुले, प्रतिमा, पुणे.
९. मराठी लेखन-कोश - अरुण फडके, केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई.
१०. मराठी लेखन कोश - यास्मिन शेख, मनोविकास, पुणे.
११. लेखनमित्र - र. य. साने, विद्या विकास पब्लिशर्स, नागपूर.

साध्ये (Outcome): सदर अभ्यासपत्रिकेचे अध्ययन केल्यानंतर विद्यार्थ्यांना पुढील बाबी प्राप्त होतील.

१. ग्रंथपरिचय व ग्रंथपरीक्षण तंत्र आत्मसात होईल.
२. ग्रंथपरिचयासाठी आवश्यक घटक अवगत होतील.
३. ग्रंथपरीक्षणसाठी आवश्यक घटक अवगत होतील.